

1984/85:25**Måndagen den 12 november**

Kl. 12.00

1 § Svar på interpellation 1984/85:24 om åtgärder för att förbättra den svenska ekonomin**Anf. 1** Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Bengt Westerberg har frågat statsministern om åtgärder för att förbättra den svenska ekonomin. Interpellationen har överlämnats till mig.

Innan jag går in på Bengt Westerbergs frågor vill jag göra en kort kommentar. Westerberg hävdar i sin interpellation att regeringen ger en mycket glättad bild av landets ekonomiska läge. Den förbättring som ägt rum de senaste åren skulle förklaras av de normala effekterna av en internationell konjunkturuppgång. Situationen nu skulle vara likartad den vi upplevde 1979–1980.

Det är alldeles riktigt att den internationella konjunkturuppgången sedan 1982 bidragit till ökningen av vår export. Men merparten av denna ökning förklaras av den konkurrenskraftsökning som åstadkommits genom att de svenska relativa kostnaderna sänkts. I fjol svarade sålunda marknadsvinsten för ca två tredjedelar av exporttillväxten och växande marknader för endast en tredjedel. Tillväxtmönstret under det nuvarande uppsvinget står vidare i bjärt kontrast till utvecklingen 1979–1980. Under 1983 och 1984 gav utrikessektorn i den svenska ekonomin ett kraftigt positivt bidrag till den totala efterfrågeökningen. Under 1979 och 1980 var motsvarande bidrag negativt. Denna skillnad i efterfrågans sammansättning förklaras av skillnaderna i den ekonomiska politiken. Då var finanspolitiken, mitt under en internationell högkonjunktur, kraftigt expansiv. *Nu* har den getts en klart restriktiv inriktning för att vi i största möjliga utsträckning skall kunna dra nytta av den internationella konjunkturåterhämtningen. Härigenom har vi gjort märkbara framsteg mot det långsiktiga målet att lösa Sveriges underskotts- och kapitalbildningsproblem. Det produktiva sparandet i den svenska ekonomin har därmed ökat påtagligt under de två senaste åren.

Så till Bengt Westerbergs fem frågor. *I den första frågan* undrar han vilka åtgärder regeringen kommer att föreslå för att komma till rätta med den

Måndagen den
12 november 1984

*Om åtgärder för att
förbättra den
svenska ekonomin*

allvarliga arbetsmarknadssituationen.

Sedan hösten 1982 har en påtaglig förbättring av arbetsmarknadsläget ägt rum. Under en period då arbetslösheten ökat i så gott som samtliga europeiska länder har sysselsättningen ökat och arbetslösheten minskat i Sverige. Mellan oktober 1982 och oktober 1984 ökade sysselsättningen med drygt 80 000 personer. I industrin är det i dag 30 000 fler sysselsatta än för två år sedan. Arbetslösheten under perioden augusti-oktober i år var 13 000 personer lägre än för två år sedan. Med hänsyn till den samtidiga ökningen av arbetsutbudet är detta en påtaglig minskning av arbetslösheten.

Även om läget på arbetsmarknaden är ljusare än på länge har vi ännu inte nått målet, som är full sysselsättning. Trots att de lediga platserna har ökat markant är det fortfarande alltför många som är arbetslösa eller sysselsatta i olika former av åtgärder. Denna strukturella svaghet i arbetsmarknadens funktion kan ses som en eftersläpande effekt av den långa industriella stagnationen sedan mitten av 1970-talet. Insatser har därför gjorts för att underlätta anpassningen på arbetsmarknaden för olika grupper. Bland åtgärderna kan nämnas nyrekryteringsstöd, stöd till företagsutbildning och ökade insatser för att avhjälpa bristen på tekniker och yrkesarbetare inom industrin. Genom ungdomslagen har stora grupper ungdomar integrerats i arbetslivet. I kompletteringspropositionen i våras framlades förslag som nu ger god effekt på arbetsmarknaden i höst och vinter.

I den proposition om vissa ekonomisk-politiska åtgärder (prop. 1984/85:45) som nyligen förelagts riksdagen föreslås ytterligare insatser, främst för de långtidsarbetslösa.

För det andra frågar Bengt Westerberg vilka åtgärder regeringen kommer att föreslå för att nedbringa den svenska inflationstakten till internationell nivå.

Regeringen har satt som mål att få ner inflationstakten till nivån 3 % vid slutet av 1985. Vid de diskussioner som regeringen fört med arbetsmarknadens parter har dessa förklarat sig villiga att verka för en lönekostnadsutveckling som är förenlig med denna ambition.

För att dämpa inflationstrycket har vidare finans- och penningpolitiken getts en stram inriktning. Därutöver har särskilda åtgärder vidtagits för att dämpa automatiken i de offentliga utgifterna och hålla tillbaka likviditetsexpansionen i ekonomin.

För det tredje frågar Bengt Westerberg vad regeringen kommer att föreslå för att säkerställa att 1982 års skattereform genomförs enligt intentionerna och inte urholkas genom ett ofullständigt inflationsskydd.

Regeringen har föreslagit att den automatiska uppräknings av basenheten för inkomståret 1986 upphävs. Regeringen avser att senare ta ställning till basenheten för 1986 års inkomster. Syftet med det nu framlagda förslaget är att säkerställa att ett sådant beslut kan tillämpas i fråga om alla skattskyldiga. Härigenom undviks att samma situation uppkommer som i fråga om 1984 och 1985 års inkomster. De beslut som fattades hösten 1983 rörande dessa år, och som innebar begränsningar av tidigare beslut om skattelättnader och uppräknings av basenheten, kan nämligen inte tillämpas i fråga om vissa

skattskyldiga med s. k. brutet räkningsår, vilket är otillfredsställande från både materiell och administrativ synpunkt. Regeringens beslut skall emellertid inte tolkas som att varje form av s. k. inflationsskydd är uteslutet. Däremot vill vi inte vara bundna av den indexeringsmodell som de borgerliga regeringarna beslutade om. Denna är betänkelig inte minst från stabiliseringspolitisk synpunkt. Det finns också skäl att understryka att ett beslut om indexering inte kan ses isolerat från beslut om skatteskalen i övrigt. Av dessa skäl vill regeringen återkomma till frågan om s. k. inflationsskydd, när även övriga frågor rörande skatteskalorna är mogna för beslut.

Bengt Westerberg frågar *för det fjärde* vilka åtgärder regeringen föreslår för att fortsätta marginalskattesänkningarna.

Vid den socialdemokratiska partikongressen i september i år antogs partistyrelsens förslag till skattepolitiskt program. Där sägs att det är viktigt att fortsätta arbetet med att begränsa de samlade marginaleffekterna av skatter, bidrag och inkomstbaserade avgifter, särskilt för barnfamiljerna. Detta är den riktlinje som regeringen kommer att arbeta efter. När förslag finns utarbetade kommer de att redovisas.

Bengt Westerberg frågar slutligen *för det femte* om vilka åtgärder regeringen kommer att föreslå för att redan under 1985 åstadkomma en betydande del av den budgetförstärkning som enligt långtidsutredningen är nödvändig under perioden 1985–1987.

Regeringens uppfattning är att det är ett rimligt mål på längre sikt att den offentliga sektorns finansiella sparande når jämvikt. Det skulle motsvara ett budgetunderskott 1990 på 40–50 miljarder kronor.

Regeringens budgetpolitik ligger väl i linje med ambitionen att åter nå samhällsekonomisk balans i den svenska ekonomin. Enligt konjunkturinstitutets höstrapport förbättras den offentliga sektorns finansiella sparande 1985 i en takt som motsvarar vad som krävs för att nå det uppsatta målet. Ytterligare förbättringar uppnås dessutom genom det förslag om ekonomisk-politiska åtgärder regeringen tidigare i höst har överlämnat till riksdagen. I övrigt kommer regeringen att i januari 1985 presentera sitt budgetförslag för budgetåret 1985/86.

Anf. 2 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern så mycket för svaret, även om det kanske inte var mycket att hänga i julgranen efter drygt fem veckors väntan.

Om jag får börja med att något kommentera den allmänna utvecklingen, som finansministern inledningsvis tog upp, vill jag säga att vi självfallet är överens om att den ökning av den svenska exporten som har skett till viss del beror på att marknaderna utomlands har tillväxt och till viss del på att Sverige efter devalveringarna har återvunnit marknadsandelar.

Finansministern nämner att exportökningen 1983 till två tredjedelar berodde på marknadsandelsvinst och till en tredjedel på marknadstillväxt. När man tittar på konjunkturinstitutets rapport för 1984, alltså höstens rapport, finner man att fördelningen mellan marknadstillväxt och marknads-

Måndagen den
12 november 1984

*Om åtgärder för att
förbättra den
svenska ekonomin*

andelsvinst i år har varit en helt annan. Nu beror fyra femtedelar av exportökningen på marknadstillväxten. Läger man ihop åren 1983 och 1984, är förhållandena omvända i förhållande till vad finansministern redovisade i sitt interpellationssvar.

Oavsett vilka skälen är, är det naturligtvis glädjande att vi har haft en positiv exportutveckling under 1983 och 1984. Jag delar också finansministerns mening att detta, i jämförelse med konjunkturuppgången 1979–1980, är att uppfatta som någonting positivt.

Det finns utan tvivel anledning att vara kritisk mot den ekonomiska politikens uppläggning under den förra högkonjunkturen, även om det kanske är lättare att nu i efterhand säga hur politiken borde ha utformats än vad det var då. Vid den tidpunkten rådde nämligen mycket stor enighet i riksdagen om att man skulle bedriva en expansiv finanspolitik. Också Kjell-Olof Feldt stod bakom den socialdemokratiska motion på hösten 1978 där man begärde en sådan politik. Socialdemokraternas krav låg mycket väl i linje med den politik som sedan kom att bedrivas av regeringen.

Så till mina frågor och finansministerns svar på dem.

Först sysselsättningsläget: Omigen vill jag notera att det är bra att sysselsättningen utvecklas positivt, att det är fler människor som har jobb i dag än för ett och två år sedan. Detta är nu ingenting onormalt i en högkonjunktur. Tvärtom kan vi konstatera att tillväxten av antalet jobb på den ordinarie arbetsmarknaden snarare har varit lägre under denna högkonjunktur än under tidigare högkonjunkturer. Vad som är oroande – och vad som ofta förbigås i regeringens beskrivning av det ekonomiska läget – är att arbetslösheten är så hög mitt under en högkonjunktur.

Finansministern jämför i interpellationssvaret situationen 1982, då vi befann oss i slutfasen av den längsta och djupaste lågkonjunkturen efter kriget, med situationen nu, 1984, när vi har en mycket god konjunktur. Finansministern finner då att den öppna arbetslösheten under ett antal månader var något lägre 1984. Detta stämmer inte om man jämför siffrorna för oktober 1982 med dem för oktober 1984. Den öppna arbetslösheten är högre i oktober 1984 – mitt under den goda konjunkturen – än vad den var i oktober 1982, då vi befann oss i en lågkonjunktur.

Dessutom är – vilket är än mer remarkabelt – de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna av större omfattning nu, i högkonjunkturen, än vad de var 1982. Totalt sett var det 215 000 personer som 1982 var öppet arbetslösa eller föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I oktober 1984 var det nästan 250 000, alltså 35 000 fler. Detta är naturligtvis synnerligen remarkabelt mitt under en mycket god konjunktur, och ett ganska dåligt betyg när det gäller svensk ekonomis sätt att fungera.

Om vi jämför med situationen under den förra högkonjunkturen, alltså 1979–1980, är det i dag ungefär 100 000 fler som är öppet arbetslösa eller föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det visar att den goda konjunktur som vi nu har på flera sätt avviker ofördelaktigt från de goda konjunkturer som vi tidigare har upplevt, också den 1979–1980.

Regeringen föreslår att vi skall skärpa skatterna och använda en del av

pengarna för att ytterligare satsa på arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Den samlade effekten av regeringens förslag är att man tar bort ungefär lika många jobb på den ordinarie arbetsmarknaden som man skapar i arbetsmarknadsverkets regi. Vi tycker att det är en dålig politik från regeringens sida.

Vad värre är: Skattehöjningar är, på litet längre sikt, en mycket dålig politik ifall man vill skapa en bättre ordning på arbetsmarknaden. Med det mycket höga skattetryck som vi har i Sverige bidrar ytterligare höjningar av skatterna till att det försvinner fler jobb på den privata arbetsmarknaden än vad som tillkommer på den offentliga sidan. Därför bör man lägga upp politiken med en annan inriktning och ett annat innehåll än skattehöjningar, vilket hittills har varit regeringens kungsväg.

Huvudproblemet i Sverige är inte att vi har för låga skatter utan att vi har för höga skatter. Därför måste en finanspolitisk åtstramning framför allt ta sikte på att skära ned de offentliga utgifterna, inte på att fortsätta skattehöjningspolitiken.

Med en annan inriktning av den ekonomiska politiken under detta år, med en stramare finanspolitik från början, hade möjligheterna att klara inflationsmålet varit bättre. Därmed hade vi också haft ett bättre sysselsättningsläge nu i höst och inför vintern 1984-1985.

Inflationstakten i Sverige var 1982 ungefär lika hög som i våra konkurrentländer. I dag är den väsentligt högre än i våra konkurrentländer. Det avgörande när man skall bedöma betydelsen av inflationstakten, i varje fall från konkurrenssynpunkt, är just att se på hur hög inflationen är i Sverige jämfört med i de länder som vi har att konkurrera med. Därför är den nuvarande utvecklingen i Sverige, med en inflationstakt som relativt sett har blivit högre jämfört med omvärlden, mycket oroande.

Det är bra att regeringen sätter upp ambitiösa inflationsmål – 4 % för i år och 3 % för nästa år. I våra ekonomisk-politiska motioner har vi också stött dessa ambitioner från regeringens sida. Men vi kan nu konstatera att inflationsmålet 4 % för i år inte har nåtts – inflationen kommer att bli dubbelt så hög. Vi kan räkna med en inflation på mellan 7 och 8 % under detta år. Det innebär att inflationen bara under 1984 totalt sett har legat på eller överskridit den nivå som regeringen för några månader sedan bedömde som acceptabel för 1984 och 1985 tillsammans. Det verkar dessutom som om regeringen nu mot slutet av året, när man väl har missat målet 4 %, inte bryr sig om hur hög inflationen blir i år. Regeringen har "öst på" ganska kraftigt på höstkanten och ökat inflationstakten.

Men för människorna är detta naturligtvis ganska ointressant. För dem är det viktiga hur mycket priserna ökar totalt under de här åren. Man kan då konstatera att det samlade målet på 7 % under två år kommer att överskridas högst väsentligt, bl. a. till följd av åtgärder som regeringen själv har vidtagit.

Jag menar att det avgörande misstag som regeringen har gjort är att den inte under detta år har gett finanspolitiken en tillräckligt stram inriktning. Hade regeringen gjort det, skulle möjligheterna att klara inflationsmålet för 1984 ha varit större, och vi hade då också haft ett bättre läge på

*Om åtgärder för att
förbättra den
svenska ekonomin*

arbetsmarknaden än vi nu faktiskt har. På grund av den höga inflationen har människornas pengar inte räckt till lika bra som de annars skulle ha gjort, och det gör att regeringen nu känner sig föranledd att gå in med nya arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Jag har också ställt frågor rörande skattepolitiken till finansministern. Bl. a. har jag frågat hur man skall säkerställa att 1982 års skattereform fullföljs enligt de ursprungliga intentionerna. På den frågan ger finansministern i ett mångordigt interpellationssvar egentligen inte något svar alls. Han anser inte att det behöver göras någonting, utan menar att skattereformen fullföljs bäst genom att man avskaffar inflationsskyddet helt. Finansministern utesluter inte att en viss justering av skatteskalan kan ske också 1986 och framåt, men något inflationsskydd i egentlig mening vill han inte ha.

Fakta är emellertid följande: Skattereformen har redan under 1983 och 1984 urholkats högst väsentligt jämfört med vad vi var överens om för ett par år sedan. Inflationen under dessa två år har sammantaget uppgått till ungefär 17 %, medan inflationsskyddet har begränsats till 10 %. Nästa år blir inflationsskyddet inte mer än drygt 2,5 %. Det innebär att så snart inflationstakten överskrider 2,5 % kommer en ytterligare urholkning av skattereformen att äga rum. Och eftersom knappast någon tror att regeringen kommer att kunna hålla inflationen vid 2,5 % eller ens vid 3 % nästa år, är skattereformen dömd att urholkas ytterligare. Detta är utomordentligt olyckligt.

Självfallet innebär inte ett upphävt inflationsskydd att man säkerställer skattereformen, som finansministern påstår i sitt svar till mig. Det kommer att bli fråga om en ytterligare urholkning, och vi kommer efter ett antal år att vara tillbaka i en situation som i mångt och mycket liknar den som vi ville komma ifrån genom skattereformen.

Statsministerns uttalande före valet 1982, att socialdemokraterna står orubbligt fast vid uppgörelsen, och att människorna skall veta att de kan lita på socialdemokraternas ord, var inte mycket värt. Varken människorna eller vi som deltagit i uppgörelsen kunde lita på socialdemokraternas ord.

Jag har också frågat finansministern vilka planer regeringen har för att fortsätta marginalskattesänkningarna efter 1985. Jag har ställt den frågan mot bakgrund av att progressiviteten i det svenska skattesystemet har blivit orimlig och att vi här har att göra med ett av de allvarligaste ekonomiskpolitiska problemen i dag. Skattereformen, som nu håller på att genomföras, räcker inte. Progressiviteten måste minskas ytterligare. Detta är synpunkter som jag är övertygad om att finansministern delar med mig. Därför är besvikelsen desto större när Kjell-Olof Feldt bara hänvisar till ett uttalande gjort på den socialdemokratiska partikongressen rörande barnfamiljernas speciella situation. Den hänger ju samman mera med marginaleffekterna i bostadsbidragssystemet och de inkomstprövade daghemsavgifterna, och där går regeringen åt rakt motsatt håll i praktiken. Det må vara att den socialdemokratiska kongressen beslutat någonting, men det är inte det som kommer att styra människornas tillvaro under nästa år, utan det är de beslut som riksdagen fattar och de förslag som regeringen lägger fram.

Vad man gör i praktiken är att man nu späder på bostadsbidragen ytterligare från den 1 januari nästa år, vilket för många människor kommer att innebära högre margineffekter än vad man eljest skulle ha fått. När kommuner gått ut och sagt att de vill införa enhetsavgifter på daghemmen har socialministern rusat fram och påpekat att i det läget kan han minsann tänka sig att dra ned på statsbidragen till barnomsorgen. På det här området är det alltså en djup klyfta mellan ord och handling från regeringens sida.

Den fråga som jag ställde till finansministern har inte fått något svar, och jag vill därför gärna upprepa frågan: Har regeringen planer på några fortsatta marginalskattesänkningar efter 1985?

Till sist har jag i min interpellation tagit upp budgetunderskottets utveckling. 1981/82, som var det senaste budgetår för vilket de borgerliga regeringarna hade full kontroll, var budgetunderskottet strax över 11 % av BNP. I år kommer underskottet, om man bortser från vissa tillfälliga extraordinära åtgärder, att vara någon procentenhet lägre. Detta är enligt vår bedömning en alltför liten förbättring under ett år med god konjunktur. Man skulle ha tagit chansen under denna goda konjunktur att få ned budgetunderskottet ytterligare för att på det sättet, som jag redan sagt, få ned inflationstakten och skapa en bättre situation på arbetsmarknaden.

Regeringen tycks vara helt fastlåst i att varje budgetförstärkning skall ske i form av skattehöjningar. I princip erkänner man numera att det kan behövas besparingar och att man kanske t. o. m. huvudsakligen måste gå den vägen, som komplement till den nedskärning av budgetunderskottet som följer av en god ekonomisk tillväxt. Men i praktiken är man fast i den fälla som man ursprungligen gillrade för andra, dvs. man klarar inte av att göra de nödvändiga besparingarna, utan det blir nya skattehöjningar om och om igen.

Det skulle vara intressant att veta om finansministern anser att det är en illusion att man skulle kunna minska budgetunderskottet genom nedskärningar av statens utgifter, trots vad som sägs i de propositioner som regeringen nyligen har avlämnat.

Herr talman! Det tog mycket lång tid innan jag fick svar på den här interpellationen – drygt fem veckor. Jag accepterade den långa väntetiden, därför att jag utgick ifrån att det från regeringens sida skulle ges ett fylligt och innehållsrikt svar. Besvikelsen är desto större när jag trots den långa väntetiden har fått utomordentligt tunna svar, på vissa frågor inte något svar alls. Jag tycker att det är illavarslande vad gäller regeringens sätt att sköta den ekonomiska politiken.

Anf. 3 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Låt mig först som svar på herr Westerbergs klagan över att mitt interpellationssvar inte tillfredsställde hans anspråk på fyllighet och fullständighet upplysa om att riksdagen under den närmaste månaden kommer att ha åtminstone två debatter om den ekonomiska politiken. Redan den 28 november skall regeringens proposition om ekonomisk-politiska åtgärder diskuteras. Vi har lagt fram en proposition om den ekonomiska

*Om åtgärder för att
förbättra den
svenska ekonomin*

politiken på medellång sikt som kommer att behandlas i denna kammare före jul. Om herr Westerberg vill utveckla sina retoriska talanger finns det alltså många tillfällen. Jag lovar att jag skall ställa upp i de debatterna på precis de villkor som gäller för regeringens agerande i sådana sammanhang. Att sedan oppositionen dessutom vill ha allmänekonomiska debatter i samband med interpellationssvar får jag stå ut med, men jag tycker ändå att vi skall iaktta någon begränsning när det gäller kammarens tålmod och tidsåtgång.

När det sedan gäller Bengt Westerbergs sätt att beskriva sina egna insatser i den ekonomiska politiken vill jag säga att det i och för sig naturligtvis är hedrande att han erkänner att den politik som folkpartiregeringen förde 1979 var galen. Men han har fel när han säger att det rådde full uppslutning kring denna politik. I valrörelsen 1979 var det ju det socialdemokratiska partiet som tog på sig bördan att som enda parti säga till väljarna att det budgetunderskott och den ekonomiska utveckling som vi har är felaktiga och måste korrigeras, framför allt genom en skärpning av finanspolitiken. Vi talade om för väljarna att det skulle komma att krävas ökade uppoffringar för att vi skulle få bukt med bl. a. arbetslöshet och inflation, medan de partier som var ansvariga för politiken hävdade att allt gick åt rätt håll. Alla kurvor pekar åt rätt håll, hävdade folkpartiets dåvarande ordförande, som ju vid det tillfället även var statsminister.

Sedan något om arbetsmarknadsläget. Om man vill begränsa debatten och hålla den på slagordsplanet, kan man naturligtvis säga att i oktober 1984 är arbetslösheten inte lägre än den var i oktober 1982. Men det är inte det som egentligen är frågan. Vi vet alla – det kan inte heller Bengt Westerberg förneka – att arbetsmarknadsläget har förbättrats. Samtidigt har regeringen, liksom jag gjort i det här interpellationssvaret, gett uttryck för den djupa oro vi känner över de strukturella svagheter på den svenska arbetsmarknaden. Trots den mycket kraftiga förbättringen av arbetsmarknadsläget och av konjunkturen ser vi att det går mycket långsammare nu än det har gjort vid tidigare uppgångar när det gäller att få bukt med arbetslösheten. Men jag tror att vi vet vad som är förklaringen till detta. Det är nämligen resultatet av den långa period av industriell stagnation som vi hade på 1970-talet och som nådde sin djupaste vågdal under den borgerliga regeringstiden. Det är den långa marschen upp ur den här dalgången som vi har påbörjat. Men det kommer att ta tid, och det gör att vi får dras med allvarliga brister i fråga om arbetsmarknadsläget. Det är egentligen den saken – om vi nu är intresserade av lösningar på problemet – som vi borde diskutera, i stället för att jämföra läget under ett par månader vad gäller arbetslöshetsciffrans absoluta storlek. Vi har ingen anledning att dölja, utan tvärtom har vi stor anledning att framhäva, att något allvarligt har hänt beträffande tillväxtmöjligheterna i svensk ekonomi. För att få en förbättring till stånd när det gäller tillväxtmöjligheterna krävs det både kännbara och omfattande åtgärder. Därigenom skapas andra förutsättningar för tillväxt i Sverige.

Det är klart att man i oppositionsställning i princip har det lättare än man har i regeringsställning. Men så småningom måste jag ändå begära av oppositionen att man skärper sig när det gäller alternativen till den

nuvarande finanspolitiken. Bengt Westerberg säger, och det säger även alla andra borgerliga företrädare, att skatthöjningar inte får förekomma. I stället skall politiken ges en annan inriktning. Det betyder att de offentliga utgifterna skall skäras ned. Jag måste snart be Bengt Westerberg att börja konkretisera sig på den punkten. Jag måste fråga vilka utgifter det är som skall skäras ned, om det finns några utgifter som *kan* skäras ned utan att det känns för svenska folket och om det finns några onödiga utgifter som snabbt och effektivt kan avlägsnas ur statsbudgeten utan att det får allvarliga konsekvenser för samhällets sätt att fungera eller för de enskilda människornas levnadsstandard – eller vad det nu kan vara. I varje fall har jag fått det intrycket att sedan Bengt Westerberg tog över i folkpartiet har man i stort sett bara sysslat med löften om nya stora utgiftsökningar. Det gäller våldsamma omgångar inom familjepolitiken, löften om kraftigt ökade utgifter för u-landsbiståndet osv. Inte tycker jag att det verkar som om Bengt Westerberg i egenskap av partiledare har lagt ned någon energi på att uppfostra sitt lilla parti att spara. Det har gått åt andra hållet.

Sedan något om skattereformen. Jag kanske ändå måste påminna Bengt Westerberg – vi var ju med om det här en gång i tiden – om att det s. k. inflationskyddet enligt träffad uppgörelse var maximerat till ungefär 5 % uppskrivning per år av den s. k. basenheten. Vi var helt medvetna om att detta var en målsatt utveckling av basenheten.

Det som sedan inträffade var att den nya regeringen i oktober 1982 – mitt i en brinnande valutakris – måste skriva ned den svenska kronans värde, vilket med nödvändighet ökade inflationstakten i Sverige. Detta har sedan folkpartiet tagit som utgångspunkt för att påstå att vi svek uppgörelsen. Att vi på grund av bl. a. Bengt Westerbergs egna åtgöranden var tvungna att ingripa för att rädda landet ur en svår ekonomisk kris, det har sedan beskrivits som att vi medvetet försökte slå sönder skattereformen.

Jag har undvikit att gå in i så mycket polemik med mina tidigare samarbetspartner på skatteområdet, men nu tryter även mitt tålamod. Om ni inte erkänner att ekonomisk-politiska åtgärder ibland får konsekvenser som inte kan förutses 18 månader i förväg, är det inte mycket bevänt med insikten om under vilka villkor som ekonomisk politik utformas.

Att vi i allt väsentligt har genomfört skattereformen kommer att framgå genom att marginals-katten nästa år kommer att vara högst 50 % för inkomster upp till 125 000 kr. Det är vad jag förstår ett hyggligt resultat i en mycket svår situation som vi haft att hantera.

Bengt Westerberg säger att vi bedriver fel finanspolitik igen. Jag vet inte riktigt hur Bengt Westerberg vill analysera situationen, men tydligen är det så att vi skulle ha fört en starkare finanspolitik från början – jag antar att det gäller början av det här året – så att vi skulle ha sluppit inflation, haft bättre sysselsättning osv.

Jag bara frågar: Vilket alternativ skulle ha gett en starkare finanspolitik? Om vi tar budgetunderskottet per kalenderår kan vi se att det blev närmare 90 miljarder år 1982. År 1983 var vi nere i 75 miljarder, och enligt den senaste rapporten från riksgäldskontoret om det löpande underskottet på tolv måna-

Måndagen den
12 november 1984

*Om åtgärder för att
förbättra den
svenska ekonomin*

dersbasis är vi nere i 64 miljarder. Det innebär en nedgång från 90 till omkring 65 miljarder. För den som orkestrerade en budgetpolitik som varje år ökade budgetunderskottet med 10–15 miljarder, borde det ändå vara klädsamt att konstatera att detta måste betyda att finanspolitiken nu förs med något större skärpa än under de år då budgetunderskottet bara ökade.

Jag kan inte heller underlåta att konstatera att när Bengt Westerberg dök upp som chef för institutet MAS, som skulle förnya den borgerliga ekonomiska politiken, var hans prestation där att i maj 1983 påstå att budgetunderskottet innevarande budgetår skulle bli minst 110 miljarder. Vi har nu en kalkyl på 65 miljarder.

Bengt Westerbergs syn på finanspolitik är ganska svår att tränga igenom – det är svårt att veta vad han egentligen skulle kunna åstadkomma som alternativ till det vi faktiskt gör.

Dessutom – bara för att sanningen skall fram – vill jag säga: Det är inte så att vi bara har höjt skatterna, vilket oppositionen försöker trumma in i svenska folket. Skattetrycket är i stort sett oförändrat sedan 1982. Däremot har vi fått ner takten i utgiftsökningen mycket kraftigt. Vi hade tidigare en ökning realt sett av de offentliga utgifterna på mellan 6 och 7 % per år. I år är ökningen nere i en halv procent. Det visar att krafttag har tagits också på utgiftssidan.

Anf. 4 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Den jämförelse mellan arbetsmarknadssituationen 1982 och 1984 som jag gjorde var helt föranledd av att finansministern själv gör en sådan jämförelse i sitt svar. Det är inte jag som gjort jämförelsen ursprungligen, utan det är finansministern som jämför situationen hösten 1982 med hösten 1984 och konstaterar – jag förmodar med en viss stolthet – att det är färre personer i öppen arbetslöshet under de tre månaderna augusti, september och oktober 1984 än 1982. Då noterade jag att i oktober månad – som är den mest intressanta och mest närliggande – är den öppna arbetslösheten högre i år än vad den var för två år sedan, vilket är ett ganska dåligt resultat i en mycket god konjunktur, som vi nu befinner oss i.

Finansministern efterlyser alternativ i finanspolitiken. Jag är mäkta förvånad över detta, för Kjell-Olof Feldt vet mycket väl att folkpartiet i motioner till riksdagen senast nu i vår har presenterat sådana alternativ. Även finansutskottets och finansdepartementets egna beräkningar visar att vårt alternativ hade inneburit en stramare finanspolitik än den som regeringen har förordat. Det panikpaket som regeringen nu har gått ut med visar också att regeringens bedömning av behovet av en stram finanspolitik i våras var felaktig. Vi har däremot fått rätt i vår bedömning.

Jag vill inte alls påstå att vi är några orakel som alltid har rätt i våra bedömningar – det går att finna många exempel på motsatsen om vi går tillbaka i tiden – men i detta fall hade vi rätt. Hade finanspolitiken lagts upp på det sätt som vi förordade i våra motioner i våras, hade man haft en större chans att klara inflationsmålet i år. Jag vidhåller att detta är korrekt.

Jag förmodar att ett av skälen till att regeringen nu stramar upp finanspolitiken är att den därmed räknar med att få större chans att klara det

Måndagen den
12 november 1984

---

*Om åtgärder för att
förbättra den
svenska ekonomin*

inflationsmål som har satts upp för 1985. Det är svårt att se vad dessa åtgärder annars skulle vara motiverade av.

Så till skattereformen, där finansministern och jag i olika roller har varit med från början och väl känner till förspelet och vad som har inträffat. Vad som hände efter regeringsskiftet 1982 var att socialdemokraterna bröt sig ur det tidigare samarbetet med folkpartiet och centern och bestämde sig för att på egen hand med kommunisternas hjälp här i kammaren justera skattereformen, bl. a. genom att införa en avdragsrätt för fackföreningsavgifter. Sedan har regeringen för 1984 och 1985 sänkt det redan låga inflationsskydd som fanns med i skattereformen i det ursprungliga beslutet, så att justeringen för 1984 bara blir 4 % och för 1985 drygt 2,5 %, samtidigt som inflationstakten är betydligt högre. Effekten av att regeringen införde det sänkta inflationsskyddet är bl. a. att vi kommer att få högre marginalskatter och högre inkomstskatter än vi skulle ha fått ifall intentionerna från 1982 hade fullföljts.

Finansministern påstår också att folkpartiet skulle ha lagt fram en rad utgiftskrävande förslag under det år som jag har varit partiets ordförande, och han nämner två exempel. Han nämner biståndspolitik, där vår linje har varit att man skall hålla fast vid enprocentsmålet, dvs. att 1 % av de samlade inkomsterna i Sverige skall ges i bistånd till de fattiga länderna. Där har vi samma uppfattning som den socialdemokratiska partikongressen. Jag förmodar att regeringen också på den punkten kommer att följa kongressen, även om kongressbeslutet innebar att regeringen fick en rejäl bakläxa.

De 150 milj. kr. som vi har velat satsa utöver vad regeringen har satsat på biståndet har vi finansierat i vårt budgetalternativ, som trots detta innebar en ca 10 miljarder kronor starkare budget för kalenderåret 1985 än regeringens förslag.

Kjell-Olof Feldt nämner familjepolitiken. Det är riktigt att vår bedömning är att barnfamiljerna är överbeskattade, att det vore mycket rimligt att minska beskattningen av barnfamiljerna och att detta får betalas av andra än barnfamiljer. Vi har också för den reform som partistyrelsen förelägger vårt landsmöte om ett par veckor anvisat en fullständig finansiering. Den familjepolitiska reformen betalas till sista kronan genom en omfördelning inom skattesystemets ram.

Det finns alltså inget som helst underlag för Kjell-Olof Feldts påstående att vi skulle ha föreslagit väsentligt högre utgifter.

Jag har haft ytterligare en diskussion med regeringsföreträdare om budgeten, och det gällde hur pengarna skall användas, om vi säger att det går att uppbåda några hundra miljoner kronor i budgeten för att göra socialpolitiska insatser under de kommande åren. Kjell-Olof Feldts kolleger i regeringen hävdar att pengarna skall satsas på att förbättra förmånerna i delpensionssystemet. Vi tycker att det är viktigare att satsa dem på att ge gamla och handikappade människor möjlighet att få ett eget rum. Men inte heller i detta fall är det fråga om någon miljardrullning, som Kjell-Olof Feldt antyder, utan det är fråga om att använda precis samma pengar som regeringen har utlovat skall användas i den budget som enligt vad finansministern har varit vänlig nog att upplysa kommer att läggas fram i januari nästa år.

Måndagen den
12 november 1984

*Om åtgärder för att
förbättra den
svenska ekonomin*

Anf. 5 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Med risk för att Bengt Westerberg och jag börjar uppfattas som två tidigare kontrahenter i ett brustet äktenskap, som inte kan låta bli att fortsätta gräla på varandra om det som ägt rum under förflutna år, måste jag protestera mot det han sade på en punkt. Han säger att vi justerade skattereformen genom att bevilja rätt till avdrag för fackföreningsavgiften. Jag tycker att det är en fullständigt orimlig ståndpunkt. På samma sätt skulle han med det vanliga folkpartistiska språkbruket kunna säga att vi svek skattereformen genom att föreslå en höjning av bensinskatten eller en sänkning av avdragen för pensionsförsäkringen. Nog kan väl Bengt Westerberg mer om vårt skattesystem än vad han visar genom att hävda att en avdragsrätt av det slaget inte har något att göra med hur vi utformar skatteskalor och det s. k. inflationsskyddet.

Men jag tycker att det Bengt Westerberg säger om folkpartiets finanspolitik är intressant. Han är mycket stolt över att han intar samma ståndpunkt som den socialdemokratiska partikongressen och vill stå fast vid enprocentsmålet när det gäller u-hjälpen. Men det är finansierat, säger han. Han är också, antar jag, stolt över sina stora åtaganden när det gäller familjepolitiken. Men de är finansierade, säger Westerberg, dvs. de ökar inte budgetunderskottet. Han tycker också att det är viktigt, och det kan man hålla med om, att våra åldringar skall ha bättre vård. Men det är finansierat, säger Bengt Westerberg. All right, anta att vi finansierar alla era reformlöften – det var ändå inte det Bengt Westerberg talade om i sitt första anförande. Där sade han att han vet hur vi skall skära ned utgifterna så att de minskar budgetunderskottet. Det enda han kan stå här och tala om är att han inte ökar budgetunderskottet, men av mig kräver han att jag skall minska budgetunderskottet. Var finns de förslagen i folkpartiets nuvarande program?

Det är bara på en enda punkt som ni, folkpartiet, centern och moderaterna, eventuellt skulle kunna ena er om någonting som liknar finanspolitik, och det är att ni vill ta mera pengar från kommunerna. Det var den punkt som i våras utgjorde den egentliga skillnaden mellan regeringens politik och oppositionens. Man skulle alltså överföra mer inkomster från kommunerna till staten. Vad det innebär för t. ex. arbetslösheten tycker jag är förtjänt av en närmare analys. Bengt Westerberg kan i ena stunden stå och säga att regeringen inte klarar upp arbetslösheten, i den andra kan han möjligen säga att den kommunala verksamheten direkt måste skäras ner för att staten skall kunna ståta med ett lägre budgetunderskott. Vi vet att kommunerna sparar och gnetar f. n., men vi vill se det på det sättet att det ankommer på staten själv att klara sina egna besparingar. Vi såg det som inte så förfärligt modigt av den tidigare riksdagsmajoriteten att på våra kommunalmän lasta över ansvaret för var det skulle skäras ner, vilka som skulle få sämre vård. Om vi plockar 5 miljarder från kommunerna, som folkpartiet vill, hur kan Westerberg då garantera att det inte går ut över åldringsvården, att man inte packar in fler gamla människor på rummen, därför att Westerberg eller vem det nu kan vara tar hand om deras pengar? Måste man inte ha litet konsekvens och samband i sin ekonomiska politik? Det måste vi kräva också

av folkpartiet, även under Bengt Westerbergs ledning.

Jag blir kanske inte så tagen av Bengt Westerbergs krav på en skärpning av finanspolitiken och att denna skulle ha kunnat föras på ett helt annat sätt under det gångna året. Jag tror nämligen att de borgerliga partierna fram till valet kommer att ha redovisat vallöften, sänkta skatter och ökade utgifter, som på nytt skulle innebära en fullständig katastrof för den svenska samhällsekonomin. Precis som ni systematiskt förstörde den mellan år 1976 och 1982 håller ni nu, var och en för sig, på att manövrera er in i ett läge där ni kommer att stå fast inför väljarna med en fullständigt vanvettig finanspolitik.

Anf. 6 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Debatten har nu kommit att handla om många saker vid sidan om de frågor som jag ställt. De frågor som Kjell-Olof Feldt inte har svarat på i sitt interpellationssvar tänker han tydligen inte heller nu besvara. Till de frågorna hörde vilka planer regeringen har på fortsatta marginalskattesänkningar efter 1985, mot bakgrund av att progressionen i det svenska skattesystemet är vårt kanske allvarligaste ekonomisk-politiska problem och att det därför är oerhört angeläget att minska denna. Det är förvånansvärt att Kjell-Olof Feldt inte kan ge något annat svar än en hänvisning till ett ställningstagande från den socialdemokratiska partikongressen.

Kjell-Olof Feldt är också kritisk mot att jag när det gällde fackföreningsavgifterna använde uttryckssättet "justera skattereformen". Jag har faktiskt hämtat de orden från den av Kjell-Olof Feldt själv signerade proposition där förslaget om avdragsrätten framfördes. Där talades det nämligen om att man skulle justera skattereformen på två sätt, dels genom att göra vissa förändringar i inkomstskatteskalen, dels genom att införa rätt till avdrag för fackföreningsavgifter. Denna justering var motiverad av att inflationstakten efter devalveringen beräknades bli mycket högre för 1983 än de 5 1/2 % som hade angivits som en förutsättning när skattereformen beslutades. Då tyckte också regeringen att skattesärskärningen skulle bli alltför stor om ingen justering gjordes.

Under de diskussioner i vilka både Kjell-Olof Feldt och jag deltog under hösten 1982 framfördes från folkpartiet och även från centerns sida att ökningen i inflationstakten borde mötas med ett starkare inflationskydd än vad som hade förutsatts i beslutet våren 1982. Kjell-Olof Feldt var själv inne på samma tanke när det gällde att möta dessa svårigheter, men han vek sig i slutändan för framför allt LO:s påtryckningar syftande till att en annan lösning skulle väljas. Det är därför som vi med mycket gott samvete kan tala om att det var regeringen och socialdemokraterna som hösten 1982 svek folkpartiet och centern i diskussionerna om skattereformen.

Folkpartiets finanspolitik har, som jag nämnde tidigare, redovisats utförligt i två motioner under vårriksdagen, en i januari med anledning av budgetpropositionen och en i maj med anledning av kompletteringspropositionen. Av dem framgår alldeles klart att folkpartiets totala alternativ till regeringens budget innebär en förstärkning för helår räknat på ungefär 10 miljarder kronor. Våra totala besparingar summerar sig till 14 miljarder,

men av dessa använder vi 4 miljarder bl. a. till förbättringar för barnfamiljerna och till den ökning av biståndet som jag tidigare talade om. Nettobesparingen blir alltså 10 miljarder kronor.

Detta borde Kjell-Olof Feldt känna till, om han tog sig tid att läsa oppositionens eller åtminstone folkpartiets ekonomisk-politiska motioner i riksdagen. Jag kan upplysa Kjell-Olof Feldt om att detta är en mycket läsvärd lektyr. Vi har f. ö. i dag väckt ytterligare en motion, som jag kan rekommendera till läsning och som handlar om politiken på medellång sikt.

Kjell-Olof Feldt säger vidare att den åtstramning som vi föreslog, innebärande bl. a. minskning av statsbidragen till motionerna, skulle ha gått ut över den kommunala sysselsättningen. Ja, det förefaller ju nu inte längre som om den stora oenigheten mellan regeringen och oppositionen gäller hur mycket av åtstramning som behövs i finanspolitiken. Vi förordade på ett tidigt stadium att man skulle strama åt finanspolitiken under budgetåret 1984/85 och att detta borde ske genom minskning av offentliga utgifter, för att ge större utrymme för en sysselsättningsexpansion inom den privata sektorn.

Kjell-Olof Feldt går nu ut med ett förslag om en åtstramning under detta budgetår i form av skattehöjningar, som enligt propositionen lär ge en effekt, räknat på helår, av ungefär 4 miljarder kronor. Detta är ju i praktiken ett erkännande från regeringens sida, och jag tycker inte att man skall hyckla på den punkten. Det är utmärkt att regeringen har kommit fram till denna insikt, som alltså innebär ett erkännande från regeringen av att den finanspolitik som den slog in på i våras var för svag. Om man då hade lagt fram en budget som hade inneburit en stramare finanspolitik, skulle man inte ha behövt det panikpaket som man nu under hösten rycker ut med.

I den här propositionen säger regeringen uttryckligen, att skälet till att man väljer skattehöjningsvägen är att man har för kort tid på sig för att kunna gå fram någon annan väg. Skattehöjningarna motiveras av den dåliga framförhållningen från regeringens sida.

Om Kjell-Olof Feldt nu åtminstone efteråt går tillbaka och läser folkpartiets motioner från i våras, skall han finna att vi påtalar denna risk att man hamnar i en tvångssituation om man inte fattar beslut i tillräckligt god tid. Om regeringen och riksdagen hade följt våra rekommendationer i våras, hade vi redan uppnått den åtstramning av finanspolitiken som Kjell-Olof Feldt nu vill åstadkomma genom skattehöjningar av olika slag. Jag tror att det skulle vara nyttigt för regeringen om den tog del av de ekonomisk-politiska analyser som vi gör i våra motioner. Det kan ju tänkas att det också från regeringens egna utgångspunkter finns ett och annat korn i dessa motioner.

Om regeringen hade lagt upp finanspolitiken på ett annat sätt redan i våras hade möjligheterna – jag vill upprepa det – att nå inflationsmålet 4 % för i år varit mycket bättre. Då hade vi också haft ett bättre sysselsättningsläge, och det hade inte varit motiverat med de arbetsmarknadspolitiska och övriga åtgärder som regeringen nu föreslår. I så fall hade vi således sluppit regeringens andra panikpaket på mindre än ett halvt år.

Anf. 7 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Låt mig bara helt kort konstatera att om jag någonsin har lyssnat till någon som gett uttryck åt eftertankens klokhet, alltså till en person som kan titta i facit och som påstår att han redan tidigare visste precis hur saker och ting skulle göras, så var det i det här inlägget av Bengt Westerberg.

Anf. 8 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Anledningen till att vi har denna debatt i dag, herr finansminister, är att regeringen när riksmötet startade i år avgav en utomordentligt ovanlig regeringsförklaring. Den var anmärkningsvärd ur många olika synvinklar. Den innehöll inte vad den borde ha innehållit, nämligen en avisering om vad som skulle komma efter tre veckor, alltså skattepaketet eller panikpaketet, som Bengt Westerberg kallade det, vilket vi sedan fick kännedom om via ett pressmeddelande.

Regeringsförklaringen innehöll dessutom polemik, något som vi har diskuterat i annat sammanhang. Den innehöll därtill, enligt Bengt Westerberg, en glättad beskrivning av den ekonomiska verkligheten i vårt land – och jag tycker att det är en riktig beskrivning som Bengt Westerberg har gjort i sin interpellation.

Eftersom regeringsförklaringar av naturliga skäl inte är föremål för debatt här i kammaren när de lämnas tycker jag att det är viktigt att vi tar upp den debatten nu i stället. Det är anledningen till att jag har begärt att få vara med i den här diskussionen.

I den debatt som har pågått ett tag har olika saker kommenterats. Jag skall helt kort instämma i vad Bengt Westerberg har sagt när det gäller redogörelsen för arbetslöshetsstatistiken och de misslyckanden som regeringen har drabbats av när den skall uppfylla regeringens egna mål för inflationsbekämpningen.

Kjell-Olof Feldt framställde sig själv och sitt parti i en positiv dager. Man skulle inom det socialdemokratiska partiet ha varit mycket mera samhällsansvarig när det gäller den ekonomiska utvecklingen under 1979 än inom något annat parti – som han uttryckte sig.

Jag vill citera ur protokollet för den 9 juni 1979, då Thorbjörn Fälldin yttrade följande med anledning av förslag om skattesänkningar, som hade förts fram av den dåvarande regeringen:

”Skälet till att vi föreslog ett uppskov med skatteåtgärderna till hösten var att vi vägrade att vara med om så lättsinniga åtgärder som att man sätter en reform på två tre miljarder i sjön utan att samtidigt klara ut hur den skall betalas.”

Vi ansåg också då att det fördes en alltför expansiv finanspolitik och att vi inte kunde försämla budgetsituationen ytterligare. Det gav vi uttryck för när riksdagen hade sin slutdebatt om den ekonomiska politiken i juni 1979.

Jag kan helt kort instämma i vad Bengt Westerberg sade om att vi naturligtvis kände oss svikna av socialdemokraterna när det gäller skatteuppgörelsen. Det är väl ingen nyhet.

Det är egentligen ganska frestande att jämföra den här debatten med den

debatten som fördes tidigare av bl. a. Kjell-Olof Feldt. Jag råkar ha ett citat med mig från tidningen Vi, där Kjell-Olof Feldt snarast vill ge intryck av att mittenpartierna hade avstått från strängt taget allt och att det var en utomordentlig skattereform. Citatet är oerhört belysande, bl. a. mot bakgrund av dagens debatt, och jag skall läsa upp det av det skälet. Det är omgivet av citationstecken, så Kjell-Olof Feldt måste väl ha godkänt den här versionen. Jag citerar direkt ur tidningen Vi nr 19 år 1981.

”Olof Palme och vi övriga i den socialdemokratiska förhandlingsdelegationen går upp till partistyrelsen, som är samlad till årsmöte i stora partilokalen. Det är en märklig upplevelse att komma in i lokalen. Det finns en spänning i luften som genast märks. Man undrar vad det är vi egentligen håller på med.”

Efter en mellanrubrik fortsätter artikeln:

”Men så snart Olof Palme redovisar vad som har hänt och vad vi har uppnått, förändras stämningen. De ärade ledamöterna börjar le, ja man kan höra ett och annat skratt, och man börjar tala uppsluppet med varandra i bänkarna.

Det är rätt få som yttrar sig, några frågor ställs, i övrigt tycker man att det är ett fantastiskt förhandlingsresultat.”

Den här bilden som ni gav kan möjligen ha en viss del i förklaringen till den debatt som sedan har förts, efter det att ni ändrade i överenskommelsen. Jag tycker att det är viktigt att vi ibland talar i klartext i sådana här sammanhang – att politiska överenskommelser i det här landet, efter de erfarenheter vi haft, har fått ett devalverat värde.

Låt mig kommentera några av påståendena i interpellationssvaret till Bengt Westerberg. När Kjell-Olof Feldt skall kommentera den glättade bilden tar han upp vad han kallar tillväxtmönstret, främst att utrikessektorn i den svenska ekonomin har gett ett kraftigt bidrag till den totala efterfrågeökningen i ekonomin sedan 1982. Detta ger naturligtvis en ofullständig bild av den svenska ekonomin; bilden blir både ensidig och felaktig. Även om det är riktigt att så har skett, tycker jag att man för fullständighetens skull också skall nämna en del andra saker samtidigt.

För det första använder finansministern jämförelsetidpunkter som lämpar sig för att den egna bilden skall framstå som sannfärdig. Han jämför tillväxtmönstret helt korrekt vid två likartade faser av de två senaste konjunkturerna, dvs. han jämför 1979–1980 med 1983–1984. När han däremot skall beskriva arbetslöshet och sysselsättning jämför han den lägsta punkten i den förra konjunkturvägen med den sannolikt högsta punkten i den nuvarande konjunkturcykeln, dvs. oktober 1982 med oktober 1984. Genom att utgå från dessa olika jämförelseperioder för arbetslöshetens utveckling och det s. k. tillväxtmönstret, bekräftar finansministern att verkligheten när det gäller sysselsättningen och arbetslösheten inte tål korrekta jämförelser. Det är mycket tydligt, och det är mycket illustrativt.

För det andra talar finansministern mycket litet om den snabba inflation som följde med politikomläggningen – som alltså var en följd av den stora devalveringen i oktober 1982 och som i sin tur lett till betydande fördelningspolitiska orättvisor. Från socialdemokratisk sida har man aldrig tidigare

försökt dölja att devalveringar har sådana effekter. Jag minns särskilt uttalanden av Olof Palme under regeringsperioden 1976–1978. Det räcker med att hänvisa till pensionernas utveckling, dvs. den värdesäkring som aldrig blev av, eftersom devalveringen inte kompensades för pensionärerna, samt de snabba kursstegringar som kom som ett brev på posten – ja, t. o. m. säkrare, nämligen som en omedelbar följd av devalveringen hösten 1982. Dessutom kan nämnas de högre företagsvinsterna, som i sin tur blivit ett problem i avtalsrörelserna – vilket inte, som tanken var, undanröjts genom avgifterna till löntagarfonderna.

Kjell-Olof Feldt nämner inte heller den dyrare utlandsskuld som blev följden av politikomläggningen. Han följer så att säga regeringsförklaringens i det här fallet dåliga föredöme och ger en ensidig, ofullständig bild – dvs. en glättad bild – av verkligheten.

Eftersom man hittills inte har klarat devalveringens eftervård har vi snart en situation där vi är tillbaka i samma konkurrensläge som devalveringen skulle hjälpa oss ur. Och den manövern går som bekant inte att upprepa hur som helst.

Jag antar att ni menade allvar när ni i finansdepartementets pressmeddelande den 10 november 1982 skrev följande:

2. *En aktiv kamp mot inflationen.* Tidigare svenska devalveringar under senare år har inte åtföljts av en medveten anti-inflationspolitik. Den socialdemokratiska regeringen vidtar nu och planerar en rad åtgärder för att säkerställa att devalveringens vinster blir bestående, så att konkurrenskraften inte på nytt försämras.

De flesta av de framgångsrika åtgärder som enligt detta pressmeddelande skulle vidtas återstår väl att vidta, eftersom resultatet är så mediokert.

Sedan till ytterligare en underlighet i jämförelserna, som inte berörts tidigare i debatten. Det ansågs ju vara fel när vi hänvisade till internationella jämförelser före valet 1982, såvitt det gällde arbetslösheten. Nu hänvisar Kjell-Olof Feldt själv till internationella jämförelser. "Under en period då arbetslösheten ökat i så gott som samtliga europeiska länder har sysselsättningen ökat och arbetslösheten minskat i Sverige." Den debatten har förts tidigare. Det är inte så enkelt – det beror på *hur* man jämför. I varje fall har det inte skett någon förbättring i fråga om den öppna arbetslösheten mellan oktober 1982 och oktober 1984.

Finansministern vidhåller däremot sin inställning till internationella jämförelser när det gäller inflationen, och man kan förstå varför. Där nämner han ingenting om den internationella utvecklingen. Vi har i dag ungefär samma inflationstakt som i oktober 1982, trots att OECD-området som helhet haft sjunkande inflation efter den tidpunkt jag nämnde. Därför blir inte en jämförelse särskilt smickrande för Sverige. Det är också detta som är så alarmerande inför framtiden. Vi har helt enkelt inte lyckats värna om devalveringens konkurrenshöjande effekter. Inflationsmålet för 1984 på 4 % har uppgetts. Regeringen håller fast vid 3 % som mål fram till december

---

*Om åtgärder för att
förbättra den
svenska ekonomin*

1985. Men man skjuter avräkningens tidpunkt till en osäker framtid – ja, till efter valet 1985. Jag kan förstå att man väljer den linjen.

Anf. 9 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Bengt Westerberg har i sin interpellation ställt ett antal berättigade och för finansministern besvärande frågor. Att de ekonomiska problemen trots regeringens skönmåleri fortfarande är stora och olösta framgår inte minst av de propositioner som på senare tid lagts fram för riksdagen.

Kjell-Olof Feldt och jag har i höst fört en debatt i Göteborgs-Posten där jag har blivit beskylld för att fara med osanning när jag har hävdat att prisstegringen inte avtar i Sverige. Faktum är dock vad som redan åberopats, att när socialdemokraterna återkom i regeringsställning låg inflationstakten strax under 8 % – och det gör den nu också. Än allvarligare är att medan Sverige fram till regeringsskiftet följde den internationella inflationen nedåt har sedan dess den genomsnittliga prisstegringen inom OECD-området fortsatt att sjunka, vilket medfört en allt större skillnad jämfört med Sverige. I viktiga konkurrentländer som USA och Storbritannien är inflationstakten nu ca 4 %, i Tyskland och Japan omkring 2 %. Det betyder att den kostnadsfördel som den stora devalveringen gav snabbt försvinner.

Finansministerns kamp mot inflationen har mest bestått av ord och av stora men tomma åtbörder i syfte att visa handlingskraft. Under våren var det angeläget att med hjälp av t. ex. pris- och hyresstopp slå vakt om inflationsmålet för 1984 på 4 %. I höst har det varit minst lika angeläget att överträffa detta tal – 4 % – genom att tidigarelägga framtida prishöjningar till slutet av 1984. Syftet med att nu påskynda prisstegringen är att underlätta uppnåendet av nästa års inflationsmål på 3 %. Till den ändan skall vi t. o. m. börja betala 1985 års hyror den 1 december i år.

Redan innan hyresstoppet hade upphävts och alla nya skattehöjningar föreslagits beräknade konjunkturinstitutet att konsumentpriserna under året skulle stiga med ca 6 %. Prisuppgången mellan 1983 och 1984 bedömdes bli nära 8 %. Efter vad som sedan har hänt kan prisstegringen under året väntas bli bortåt 8 %, dvs. dubbelt så mycket som det ursprungligen satta målet. De sammanlagda inflationsmålen för 1984 och 1985 kommer att ha spräckts redan före det andra årets början.

Denna utveckling är särskilt oroande mot bakgrund av övervägandena i 1984 års långtidsutredning, vars förslag nyligen av regeringen vidarebefordrats i form av proposition till riksdagen. Det är uppenbart att prisutvecklingen följer katastrofalalternativet i stället för det alternativ som skulle leda till återställd balans. Jag har mycket svårt att se hur vi skall kunna lyckas med den tänkta insvängningen på en balanserad bana fram till 1987, i synnerhet som vi får räkna med att vi nu går mot en konjunkturavmattning.

Även regeringens tal om att den besegrat arbetslösheten är missvisande. I själva verket är den öppna arbetslösheten nu högre än vad den någonsin varit i en högkonjunktur. Läger man till de öppet arbetslösa även dem som är sysselsatta via AMS, blir antalet t. o. m. större än vad det någonsin varit i en

lågkonjunktur. Detta har ju tidigare belysts på ett tydligt sätt av Bengt Westerberg.

Den röda tråden i långtidsutredningen och i regeringens proposition om den ekonomiska politiken på medellång sikt är att pris- och lönebildningen måste hållas tillbaka. Lönerna skulle i år få stiga med 6 %. Vad det slutligen blir vet vi ännu inte, bl. a. därför att de offentliga tjänstemännens avtal för 1984 ännu ej är klara. Det är ju ett egendomligt resultat av regeringens ansträngningar att vara först på plan med den gruppen. Men trots införande av löntagarfonder och trots alla Rosenbadsrundor verkar det som om industriarbetarlönerna som vanligt stiger med sina 9 %.

För nästa år har regeringen angett att lönerna får stiga med högst 5 %. LO:s partiella yrkande ligger på bortåt 10 %. Konjunkturinstitutet, som säkert ansträngt sig för att vara sin uppdragsgivare regeringen till lags, har ändå inte lyckats pressa sin prognos längre ned än till 7 %. Även institutets prisprognos för nästa år överstiger regeringens inflationsmål med åtminstone 2 procentenheter. LO-ekonomerna ställer sig i sin nyligen avlämnade höstrappport på konjunkturinstitutets ståndpunkt i dessa båda avseenden.

I själva verket tror jag att det var konjunkturinstitutets ambition att göra sina förutsägelser så optimistiska som möjligt som rent beräkningstekniskt ledde fram till det stora utrymme för privat konsumtion nästa år som av regeringen angetts vara det främsta skälet till det nyligen framlagda skattepaketet.

Vi moderater har ingenting emot en åtstramning av finanspolitiken. En sådan åtgärd förordar vi sedan lång tid tillbaka. Men vi anser att den bör komma till stånd med hjälp av utgiftsnedskärningar och inte med hjälp av skattehöjningar. Det går inte att med hjälp av höjda skatter skapa varaktiga arbetstillfällen inom den offentliga sektorn. Resultatet blir i stället att man slår ut riktiga jobb i näringslivet. Det går inte heller att med höjda skatter dämpa inflationen. I själva verket – och i synnerhet med det skattetryck vi har i Sverige – driver ytterligare höjda skatter på prisstegringarna.

Skattepaketet har nu vållat uppståndelse hos de fackliga organisationerna, som ser den förväntade köpkraftsökningen gå upp i rök. För att bevara rosornas fred har finansministern skyndat sig att försäkra, att om det inte blir någon reallönehöjning nästa år, så skall han ändå se till att det blir en sådan! Ett löfte av det här slaget är ju så motsägelsefullt det kan bli. Löftet blir ännu omöjligare att hålla än utfästelsen att inflationen 1984 skulle stanna vid 4 %.

Efter vad jag förstår strider det nyligen framlagda skattepaketet mot de riktlinjer för den ekonomiska politiken på längre sikt som regeringen vill att riksdagen skall ansluta sig till. Kan finansministern förklara för mig hur man genom att *höja* indirekta skatter – vilket höjer priserna – kan sänka prisstegringen? Tror verkligen finansministern att man genom att höja skatter som begränsar konsumtionsutrymmet kan hålla tillbaka den lönebildning som är avsedd att ge löntagarna ökad köpkraft?

Herr talman! Om vi skall få bukt med Sveriges ekonomiska problem, måste vi sänka det hårda skattetrycket. Det är givet att det stora budgetunderskottet utgör en restriktion i det sammanhanget. Men de nedskärningar

*Om åtgärder för att
förbättra den
svenska ekonomin*

som görs i statens utgifter måste bli så stora, att de ger utrymme för både en minskning av budgetunderskottet och en sänkning av skatteuttaget, framför allt av den del som träffar produktionen.

Vi moderater har vid vår partistämman nyligen fastställt som ett långsiktigt mål att helt avskaffa den statliga inkomsts-katten på vanliga inkomster. I en första omgång bör marginalskatten sänkas till 40 %, med ett tak vid 70 %. För att de här sänkningarna skall bli bestående, måste skatteskalen åter ges ett fullständigt inflationsskydd.

Regeringens förslag nyligen om att avskaffa indexregleringen innebär att regeringen helt fräckt vill använda prisstegringen för att sko sig på medborgarna. Därmed fullbordas den utveckling som inleddes i samband med att moderata samlingspartiet fann sig föranlåtet att lämna den andra trepartiregeringen.

Några sifferexempel visar hur snabbt försämringen inträder. Enligt vad som beslöts den underbara natten skulle 1985 brytpunkten – dvs. gränsen för 50 % marginalskatt, där avdragsbegränsningen också börjar verka – vara knappt 130 000 kr. Med fullständigt inflationsskydd skulle den ha blivit ca 138 000 kr., men efter de försämringar som socialdemokraterna i regeringsställning åstadkommit kommer brytpunkten att ligga strax under 125 000 kr. Jämfört med om fullt inflationsskydd hade funnits skärps marginalskatten för den som tjänar 75 000 kr. nästa år med 11 procentenheter – från 34 till 45 %. Vid en inkomst på 150 000 kr. – alltså dubbelt så mycket som den summa jag nyss angav – stiger marginalskatten från 55 till 64 %.

Det är välkommet att folkpartiet och centern efter utsvävningarna den underbara natten nu åter bekänner sig till principen om ett fullständigt inflationsskydd. Kan finansministern ge ett enda sakligt hållbart skäl till att den inflation han inte förmår bemästra skall tillåtas smyghöja skatten?

Herr talman! Finansministern har gjort stor sak här i dag av att budgetunderskottet har minskat under någon tid. Men orsakerna till denna minskning är många och inte alltid så smickrande för regeringen. Först höjde man medvetet utgiftsöverskottet under det första året vid makten, i hopp om att det hela skulle kunna skyllas på de borgerliga regeringarna. Sedan har man med hjälp av engångsåtgärder och med hjälp av konjunkturuppgången fått kurvan att tillfälligt vika av nedåt. Men nu förefaller det faktiska underskottet att överträffa prognoserna igen.

I sin finansplan från början av året förutsåg regeringen att räntan på statskulden under det budgetår som nu pågår skulle bli 65 miljarder. I den reviderade finansplanen justeras denna siffra ned till 60 miljarder. Vi moderater anförde i finansutskottet, att med den ränte- och valutautveckling Sverige haft under våren fanns det skäl att åtminstone hålla fast vid den ursprungliga prognosen på 65 miljarder. Den bedömningen har nu visat sig riktig, eftersom riksrevisionsverket uppskattar räntekostnaderna i sina prognoser i höst för statskulden under det pågående budgetåret till 68 miljarder. Denna uppräknig är också den främsta orsaken till att budgetunderskottet nu förutses bli större än enligt statsbudgeten.

Oavsett om nu budgetunderskottet blir litet mindre eller litet större än 70

miljarder stiger statsskulden obevekligt i snabb takt. Trots att regeringen nu försöker ge de borgerliga regeringarna skulden för den stora statsupplåning- och därmed de höga räntekostnaderna kan finansministern inte förneka att statsskulden under socialdemokraternas två regeringsår ökat med närmare 200 miljarder kronor. Ökningen har således varit snabbare än under de borgerliga åren, detta trots att de konjunkturella förutsättningarna varit betydligt bättre.

Långtidsutredningen bedömer det som nödvändigt att under de närmaste åren åstadkomma budgetförstärkningar med 6 miljarder per år. Finansministern tar inte ställning till detta, men jag fäste mig vid ett intressant resonemang som förs i den nyligen avgivna propositionen. Det skulle jag vilja få närmare belyst. Det sägs att utgiftspolitikerna bör föras från förutsättningen av ett i stort sett oförändrat skattetryck de närmaste åren. Såvitt jag förstår betyder det att det nu är slut med talet om att budgetunderskottet skall minskas med såväl inkomstförstärkande som utgiftsminskande åtgärder. Det är t. o. m. så – det skulle jag gärna höra finansministern kommentera – att när man går mot en lågkonjunktur krävs skattesänkningar för att inte skattekvoten skall stiga. Intrycket att finansministern i princip utesluter skattehöjningar som balansskapande åtgärder förstärks av att han i detta sammanhang anger två inslag i den långsiktiga politiken för att sanera statsfinanserna, nämligen utöver nedskärningar av statsutgifter åtgärder för att effektivisera den offentliga verksamheten. Inget tal om skattehöjningar således!

Får jag mot denna bakgrund slutligen fråga finansministern: Hur rimmar de många skattehöjningar som nu föreslås med de riktlinjer för den ekonomiska politiken som regeringen anger och som visar helt andra vägar ut ur den statsfinansiella krisen?

Anf. 10 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag kan förstå att de två övriga borgerliga partierna inte unnade Bengt Westerberg att här få uppträda solo i någonting som man vill göra till en ekonomisk-politisk debatt. Ser man till det sakliga innehåll som tillfördes debatten måste man dock konstatera att de båda herrarna kunde ha nöjt sig med att resa sig upp i sina bänkar och instämma i Bengt Westerbergs anförande. Det hade i varje fall inte försämrat oppositionens anseende, vilket jag är rädd för att de två inläggen gjorde. Medan man i Bengt Westerbergs resonemang ändå kan spåra en underton av analytisk inställning till problemen, att de är ganska svåra och att det inte är alldeles säkert att det är enkelt framhamrade lösningar i talarstolar som är utvägen, var både Olof Johanssons och Lars Tobisson's inlägg av den vanliga sorten, där man i stort sett bara skällde rakt igenom. Man hävdar – det har man nu gjort i stort sett i två år – att regeringen har misslyckats i allt.

Det är litet svårt att förstå varför man väljer denna kompromisslösa retoriska hållning. Snarare förstärker den bilden av de framsteg som den ekonomiska utvecklingen har genomgått under den här regeringsperioden. Vi har balans i utrikeshandeln i år. Budgetunderskottet har minskat med 20 miljarder. Även om resultaten kunde vara bättre, är det otvetydigt att

arbetslösheten sjunker. Dessutom minskar inflationstakten. Den var 10 % år 1982. Den blev 9,5 % i fjol, och den blir 7 % i år – en klar och otvetydig nedgång även i inflationstakten. Detta kan jämföras med de borgerliga regeringsårens genomsnittliga inflation, som envist låg kvar på 10 %. Det bör också betäckas att denna nedpressning av inflationstakten åstadkoms efter två stora devalveringar av den svenska kronan, på sammanlagt över 25 %.

Det är klart att ni måste få skälla vidare. Jag tycker bara att ni riskerar att skapa ett visst gap i fråga om trovärdigheten i er argumentation när det gäller den verklighet som människor kan iaktta.

I övrigt kom det fram ett par saker i Lars Tobissons inlägg som jag har anledning att kommentera. Den ena var en oförskämndhet han tillät sig mot konjunkturinstitutet. Han sade nämligen att även om han utgick från att konjunkturinstitutet har ansträngt sig för att vara sin uppdragsgivare till lags, har man ändå inte lyckats prestera tillräckligt bra siffror.

Jag måste fråga Lars Tobisson: Var det vanligt under de borgerliga regeringsåren att ekonomi- eller budgetdepartementen, Bohman, Mundebo och allt vad de hette, sysslade med sådant? Gav de konjunkturinstitutet order att i strid med vetenskap och beprövad teknik lägga fram friserade siffror för den borgerliga regeringen?

Jag kan lova Lars Tobisson att jag icke i något avscende har försökt påverka konjunkturinstitutet. Har Lars Tobisson inget annat underlag för sina påståenden än vad de borgerliga sysslade med, ber jag Lars Tobisson ta tillbaka denna anklagelse mot en myndighet och dess personal. Jag betraktar det som mycket allvarligt att man slänger ur sig sådant från riksdagens talarstol.

Jag vill ha ett självständigt och fritt tänkande konjunkturinstitut, och så skall det förbli.

Det andra Tobisson sade som kan vara värt att notera var att även moderata samlingspartiet nu erkänner att stora budgetunderskott innebär en restriktion för löften om skattesänkningar. Detta innebär, herr talman, ett intellektuellt framsteg, för något sådant har moderaterna aldrig gjort tidigare. Jag minns hur Lars Tobisson när han var som mest Laffer-inspirerad sade att skattesänkningar finansierar sig själva – det behövs minsann inga åtgärder för att skaffa inkomster på annat håll eller skära ner utgifterna.

De politiska konsekvenserna av denna insikt kommer att bli ganska långtgående. Herr Tobisson har rätt i att skall man gå fram med löften om stora skattesänkningar, måste man skära ner utgifterna ännu mer för att kunna minska budgetunderskottet. Nedskärningarna måste vara så stora att de räcker för både sänkta skatter och minskat budgetunderskott. Det blir ganska ordentliga nedskärningar, det!

Nu börjar jag förstå vad Ulf Adelsohn menar när han säger att moderaterna tänker föra tillbaka den offentliga verksamheten till 1969 års nivå. Det betyder att åtskilliga hundratusental människor här i landet i stort sett kommer att ställas på bar backe.

Anf. 11 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Kjell-Olof Feldt bemödar sig inte särskilt mycket om att föra debatten vidare. Han inskränker sig till att sätta betyg på sina debattmotståndare.

Det må så vara, men jag tycker att han borde vara litet försiktigare med de betyg han har gett sig själv, med tanke på de haltande jämförelser han har satt på pränt i interpellationssvaret till Bengt Westerberg. Dem bekvämar han sig heller inte att kommentera.

I stället fortsätter han efter samma linje och försöker påstå att inflationen sjunker. Men han jämför inte med den tolv månaderssiffra som gällde i september 1982, strax under 8 %, utan med den som gällde i december 1982, dvs. efter devalveringseffekten, nämligen 10 %, för att få fram den tydliga effekt som han vill visa. Det är möjligt att detta går i mörkare lokaler än den här, men Kjell-Olof Feldt bör nog vara försiktigare med att sätta jämförelser på pränt än han var i fråga om tillväxtmönstret och även i fråga om arbetslösheten, där han jämför oktober 1982 och oktober 1984. Det finns faktiskt personer som är less på de ständiga undanflykterna: "Vi är de enda som klarar sysselsättningen" – och på att man sedan behöver använda förvrängd statistik för att leda detta i bevis.

Jag noterar vidare att Kjell-Olof Feldt inte fortsatte diskussionen om avtalsituationen. Kjell-Olof Feldt och jag hade ett meningsutbyte om dessa saker före valet 1982. Jag erkänner gärna att det hos mig sitter kvar en irriterande tagg från den tiden. Jag minns det sätt som jag den gången blev bemött på när jag talade om att det krävdes en fast statlig arbetsgivarpolitik, där man drar upp ordentliga riktlinjer och gränser för den kommande avtalsrörelsen.

Ni har nu i två år haft chansen att visa att ni kan klara en avtalsrörelse. Ni har varit påhejade av skribenter som Walter Korpi och andra, vilka sagt: En socialdemokratisk regering är den enda som kan klara en avtalsrörelse i det här landet. Vad har hänt? Ja, det som har hänt är i varje fall inte smickrande för regeringen. Kjell-Olof Feldt har själv ett ansvar i det sammanhanget i och med löftet från november förra året om att klausulernas tid inte var förbi, utan att fortsatt kompensationsstänkande skulle föras in i avtalsrörelsen, vilket i sin tur gör att alla bud blir golv och inte tak.

Regeringen gör dessutom tricket att föra fram jämförelsetidpunkten till efter den tidpunkt då svenska folket kan bedöma hur man har lyckats. Kjell-Olof Feldt får nog vänja sig vid att vi i den ekonomisk-politiska debatten och i den politiska debatten över huvud taget lär återkomma till detta trick.

Anf. 12 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Finansministern inledde med att säga att inläggen från Olof Johansson och mig inte tillförde något nytt utöver vad Bengt Westerberg hade sagt. Jag uppfattade det som ett gott betyg. Det vittnar om den enighet som råder på den borgerliga sidan om den ekonomiska politiken.

Sedan gjorde emellertid finansministern en distinktion så till vida att Bengt

Westerberg skulle ha sysslat med analys och vi två andra med kompromisslös retorik. Jag skall be att få återvända till det senare.

Finansministern sade – jag förmodar med adress till mig – att inflationstakten nu är nedpressad från de 10 % som gällde 1982. Låt oss komma ihåg att inflationstakten då – liksom kommer att bli fallet i slutet av detta år – pressades upp de sista månaderna. Den gången skedde det till följd av de åtgärder som den ny tillträdde regeringen satte in.

Vad vi skall jämföra med är naturligtvis den period då det ännu fanns en borgerlig regeringspolitik. Det var under september, möjligen in i oktober 1982. Jämfört med den tiden är det ingen minskning. Jag vågar hävda att det, efter de höjningar som kommer mot slutet av året, är en slutsats som lär stå sig.

Det allvarliga är emellertid inte detta, utan – som vi har sagt flera gånger – det förhållandet att avståndet till andra viktiga konkurrentländer nu är betydligt större än vad det var på den tiden. Det fanns i stort sett inget avstånd alls då.

Finansministern hävdade att jag skulle ha gjort mig skyldig till en oförskämdhet mot konjunkturinstitutet. Jag har inte beskyllt finansministern för att söka påverka institutets tjänstemän – och jag har verkligen inte byggt mina antaganden på några erfarenheter från de borgerliga regeringsåren.

Jag konstaterar bara att det naturligtvis är ett dilemma för konjunkturinstitutet att göra sina prognoser efter det att finansdepartementet och regeringen har angett fullkomligt orealistiska mål för de olika ekonomisk-politiska parametrarna. Det märkte vi av redan i våras, i samband med att det då gällde att försöka få det att se ut som att det fanns någon chans att nå målet 4 % inflation. Konjunkturinstitutet har efter hand fått gå ifrån siffran 4 %, eftersom det har blivit alldeles omöjligt att upprätthålla den fiktionen. På samma sätt skapar det nu angivna målet på 3 % motsvarande påfrestningar i prognosarbetet.

Min uppfattning är att det är därför att institutet har tvingats försöka att så långt det går ta hänsyn till det av regeringen angivna målet som man, av olika beräkningstekniska skäl, kommer fram till det utrymme för privat konsumtion som regeringen sedan har tagit till intäkt för att klippa till med skattehöjande åtgärder.

Det var verkligen förvånande att höra att jag för första gången skulle ha erkänt att det stora budgetunderskottet innebär en restriktion för möjligheterna att sänka skattetrycket så mycket som man egentligen borde göra med hänsyn till angelägenheten av att åstadkomma en större växtkraft och en större rörlighet i svensk ekonomi. Det här är ett problem som vi länge har påvisat från moderat håll. Vi har också mycket tydligt angivit att vi i denna situation får prioritera sänkningar av sådana skatter som belastar produktionen, och vi har också angivit vad vi inom detta område i första hand måste ta itu med. Självfallet kan vi inte åstadkomma allt som vi egentligen skulle vilja göra just på grund av det stora utgiftsoverskottet.

Jag vill erinra finansministern om det moderata budgetalternativet, eftersom han i dag resonerat mycket om folkpartiets budgetalternativ. Vi var

Om regeringens åtgärder för att minska budgetunderskottet

i våras överens om hur den ekonomiska politiken skulle läggas upp, men det skilde sig beträffande budgetalternativen. Vi förespråkade större utgiftsminskningar än de andra just för att få utrymme för de sänkningar av skatterna med ungefär 7 miljarder för innevarande år som vi föreslog. Det vore överraskande om man nu skulle få höra att vårt budgetalternativ inte håller, att vi inte skulle ha presterat de förslag till utgiftsminskningar som är baserade på vår inställning att budgetpolitiken måste stramas upp. Annars brukar det ju heta att just utgiftsminskningarna skulle komma att äventyra sammanhållningen i landet och livssituationen för väldigt stora grupper medborgare.

Finansministern beskrev mitt tidigare inlägg som ett utslag av kompromisslös retorik. Det är då ganska anmärkningsvärt att han i sitt eget inlägg, som rimligen borde ha byggts upp på annat sätt, systematiskt undvek att ge besked på de frågor jag hade ställt. Jag skall därför be att få upprepa dem, så att ingen kan säga annat än att finansministern har uppfattat dem.

Hur kan man genom att höja indirekta skatter, vilket höjer priserna, sänka prisstegringen?

Tror finansministern att man genom att höja skatter som begränsar konsumtionsutrymmet kan hålla tillbaka den lönebildning som är avsedd att ge löntagarna ökad köpkraft?

Kan finansministern ge ett enda sakligt hållbart skäl till att den inflation han inte förmår bemästra skall tillåtas smyghöja skatter?

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på interpellation 1984/85:28 om regeringens åtgärder för att minska budgetunderskottet

Anf. 13 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Lars Tobisson har frågat mig om budgetunderskottet även i fortsättningen skall hållas nere genom en smygbeskattning av försäkringssparare och pensionärer.

Försäkringsbolagen har varit underkastade placeringsplikt sedan i maj 1980. Bakgrunden till ikraftsättandet var att försäkringsbolagen inte ville ingå någon överenskommelse med riksbanken om 1980 års placeringar, eftersom de inte ville acceptera att realräntan för prioriterade placeringar var negativ. Den dåvarande trepartiregeringen visade då ingen tvekan utan satte omedelbart inte bara placeringsplikten utan också ränteregleringen i kraft när riksbanken begärde det.

Tillämpningen av placeringsplikten har under 1984 ändrats i vissa avseenden. Som ett led i strävandena till en mer marknadsinriktad kreditpolitik avskaffades under 1983 likviditetskraven för bankerna. Därmed kunde bankerna börja avyttra sina innehav av prioriterade obligationer. Bl. a. för att motverka att försäkringsbolagen uppfyllde sina placeringsåtaganden genom att köpa obligationer på andrahandsmarknaden anpassade riksban-

Om regeringens åtgärder för att minska budgetunderskottet

ken i september tillämpningen av placeringsplikten så att obligationerna skulle förvärfvas direkt av emittent. Den kreditpolitiska lagstiftningens syfte att säkerställa statens, bostadssektorns och jordbrukets långfristiga finansiering skulle annars inte ha kunnat uppnås utan en betydande press uppåt på räntenivån. Placeringsplikten har av liknande skäl också utvidgats att även omfatta AP-fonden.

Jag vill här poängtera att dessa förändringar – i motsats till vad herr Tobisson påstår – inte innebär någon skärpning av de krav på försäkringsbolagen och AP-fonden som redan tillämpats under en följd av år.

Genom övergången från netto- till bruttokrav befriades de berörda instituten från skyldigheten att hålla stora innehav av prioriterade obligationer. Möjligheter har därför öppnats för en livaktig andrahandsmarknad för obligationer, och förutsättningar finns nu att vi kan få en kapitalmarknad med samma vitalitet som penningmarknaden uppnått.

Herr Tobisson anser att det faktum att räntan på prioriterade obligationer normalt understiger den som gäller för andra obligationer är ett uttryck för en "smygbeskattning" av försäkringsbolagen. Detta är dock en orimlig tolkning.

Skillnaden i avkastning mellan prioriterade och andra obligationer gäller för det första mellan långa och korta obligationer. Hur stora dessa skillnader är vid olika tillfällen beror bl. a. på ränteförväntningarna. Det är således naturligt med en viss skillnad om marknaden förväntar sig fallande inflationstakt och ränteläge. Det är därför inte möjligt att utifrån räntedifferensen mellan prioriterade långa obligationer och mer kortfristiga statspapper dra slutsatsen att det sker en räntediskriminering.

För det andra kan det uppstå skillnader i avkastning mellan prioriterade obligationer på primärmarknaden och motsvarande obligationer på andrahandsmarknaden eller på industriobligationer. Men inte heller detta kan tas till intäkt för någon räntediskriminering. Den räntesättning som sker på andrahandsmarknaden för långa obligationer ger nämligen inte någon god bild av vad en jämviktsränta skulle bli vid en väl fungerande lång obligationsmarknad kapabel att absorbera de volymer det här är fråga om.

Slutligen vill jag kort kommentera herr Tobissons nymornade omsorg om pensionärerna. Den avkastning som nu utgår på prioriterade obligationer är mycket god. Med hänsyn till den nedgång i inflationstakten som har skett och som kan förväntas fortsätta nästa år kommer den reala avkastningen på dagens prioriterade placeringar att visa sig bli mycket gynnsam för försäkringssystemens finanser. Jag vill därför slå fast att någon risk för att den nu rådande avkastningen på försäkringsbolagens och AP-fondens placeringar skulle utgöra ett hot mot våra pensionsåtaganden inte föreligger. Däremot lider vi fortfarande av effekterna av den långa perioden 1976–1982 med hög inflation och negativ förräntning av AP-fonden.

Anf. 14 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Jag tackar finansministern för hans svar. Tyvärr gällde det inte mina frågor i den förra debatten. Kjell-Olof Feldt hade brått över till

---

Om regeringens åtgärder för att minska budgetunderskottet

nästa ämne, men jag skall gärna låta honom utnyttja möjligheten att nu efter den betänketid som mitt anförande kan ge återkomma med besked på de viktiga punkter som jag ville ha finansministerns uttalande om.

Tyvärr vittnar inte finansministerns svar på min interpellation om större intresse eller ens förståelse för de allvarliga problem som jag där aktualiserat. När Gösta Bohman var ekonomiminister tog han initiativ till att avreglera kreditpolitiken genom att tillsätta den kreditpolitiska utredningen. Dess förslag till en liberalisering av kreditmarknaden blev dock inte klart förrän efter socialdemokraternas återkomst i regeringsställning. Trots påminnelse från borgerligt håll i riksdagen har den nya regeringen inte framlagt förslag med anledning av den kreditpolitiska utredningens betänkande.

Det stora budgetunderskottet och den växande statsskulden har ändå i praktiken framtvingat en liberalisering av kreditmarknaden. En allt större del av statsupplåningen sker nu på marknadsmässiga villkor. Nya låncinstrument har introducerats i form av statskuldväxlar och riksobligationer. De emitteras alltså till marknadsränta. För ett år sedan avskaffades likviditetskraven på bankerna, vilket befriade dem från tvånget att placera i prioriterade obligationer till räntor under marknadsnivån.

Denna utveckling mot en ökad marknadsanpassning av kreditmarknaden drabbades emellertid av ett kraftigt bakslag i somras. Riksbanken såg sig då föranlåten av den internationella ränteutvecklingen och ett svenskt valuta-utflöde att höja diskontot med en procentenhet och straffräntan med två procentenheter. Samtidigt genomfördes vad som har kommit att kallas den nya räntekuppen. Trots den stigande räntenivån internationellt och inom landet emitterades ett prioriterat statslån till 11 %, vilket redan några månader tidigare hade visat sig vara alltför lågt för att dra till sig placerare.

I samband med räntekuppen utvidgades och skärptes placeringsplikten i fråga om prioriterade obligationer för försäkringsbolag. Den skulle nu omfatta även AP-fonden och den skulle tillämpas så, att placeringarna var tvungna att göra sina förvärv direkt hos emittenten och med jämn fördelning över året. Dessa nya intentioner har sedan dess lett till fler föreskrifter och regeländringar, vilka alla framkallat skarpa reaktioner från försäkringsbolagen och inte minst från de institut som ansvarar för svenska folkets trygghet på ålderdomen, t. ex. AP-fonden och SPP.

Det mest uppseendeväckande med detta återfall i regleringstänkande är att det så uppenbart rör sig om ett försök att minska statens snabbt växande räntekostnader för statsupplåningen. Det förefaller som om finansministern tillät riksbankschefen att vidta de nödvändiga räntehöjningarna endast på det villkoret att den tvångsmässiga nyupplåningen för statens räkning skedde till oförändrad ränta. En förklaring kan möjligen vara att vi moderater bara några veckor tidigare, som jag nämnde i den förra debatten, hade anfört i finansutskottet att statens lånekostnader under det kommande budgetåret inte skulle stanna vid beräknade 60 miljarder utan måste bli minst 65 miljarder – en bedömning vars riktighet riksrevisionsverket alltså sedermera har bekräftat.

På allt fler områden visar finansministern tecken på att handla i despera-

---

Om regeringens åtgärder för att minska budgetunderskottet

tion när verkligheten vägrar att rätta sig efter de mål som han har ställt upp. Det må vara 4 % för inflationen eller, som sagt, 60 miljarder för statsskuld-räntorna.

Medger Kjell-Olof Feldt att det var han som låg bakom den räntekupp i somras som bröt den av riksbanken inledda avregleringen av kreditmarknaden och som riksbanksledningen fått utstå så mycken kritik för?

Nu invänder finansministern att placeringsplikten inte skiljer sig från vad som tillämpats för försäkringsbolagen och AP-fonden under en följd av år. Men det finns åtminstone *en* grundläggande skillnad. Tidigare användes placeringsplikten för att bereda staten, framför allt bostadsbyggandet, utrymme på kreditmarknaden inom ramen för en generellt nedreglerad räntenivå. Nu sker en stor del av statens upplåning på rent marknadsmässiga villkor. Dessutom är skillnaden i räntenivå på denna tudelade marknad större än någonsin. Medan den prioriterade räntan tidigare legat högst 0,5 % under marknadsräntan blev differensen genom räntekuppen ca tre procentenheter i förhållande till statens riksobligationer.

Det är denna stora ränteskillnad som särskilt de brett sammansatta fondstyrelserna i AP-fonden har vänt sig emot. Ole Westerberg, professor i offentlig rätt, har t. o. m. hävdad att den nya utformning som placeringsplikten getts inte kan anses vila på laglig grund och att grundlagens föreskrifter om egendomsskydd har trätts för när.

Det är begripligt om de institut som utsetts för placeringsplikten frågar sig varför just de och inte t. ex. icke-finansiella företag skall behöva betala en extraskatt på sin finansförvaltning. Borttagandet av kravet att de skall behålla sina inköpta statsobligationer gör bara orättvisan ännu tydligare. De får rollen av förmedlingsinstitut. Vid en omedelbar försäljning av de nyinköpta obligationerna kan de således konstatera att de ålagts en kapitalförlust som motsvaras av en vinst hos staten, utan att andra företag behöver drabbas av någon liknande avbränning.

Försäkringsinstituten har också alla skäl att protestera mot de täta förändringar av regelsystemet som har skett under senare tid. Ett grundläggande krav när staten ingriper på en marknad är att reglerna är något så när fasta och att förändringar aviseras i god tid – inte, som nu är fallet, mitt under ett kalenderår, med delvis retroaktiv verkan.

Den nyligen framlagda propositionen innehåller ytterligare förslag till förändringar i förhållande till vad riksbanken föreslagit. Det bestyrker den gamla tesen att en reglering alltid föder en ny reglering. Till råga på allt lurar finansministern sig själv när han försöker reglera bort en del av räntekostnaderna för statsskulden. Den lägre avkastning för AP-fonden som blir följden måste uppvägas med höjda ATP-avgifter, något som drabbar både arbetsgivare och löntagare och minskar basen för statens övriga inkomster.

För försäkringsbolagens del blir effekten att återbäringen till deras sparare minskar. Det kan inte annat än verka avhållande på det frivilliga sparandet i landet, vilket naturligtvis är synnerligen beklagligt i ett läge då hushållsparandet i landet redan är negativt.

Att detta är ett problem som inte berör bara några finansfurstar och

Om regeringens åtgärder för att minska budgetunderskottet

försäkringsdirektörer framgår av en skrivelse från Svenska industritjänstemannaförbundet, SIF, till riksbanken. Där noterar styrelsen med största oro "att tillämpningen av reglerna om placeringsplikt numera i praktiken innebär en beskattning, dock inte beslutad i riksdagen, av det långsiktiga försäkrings-sparandet i SPP. Beskattningen drabbar den pensionering som industrins tjänstemän och arbetsgivare träffat avtal om." Styrelsen fortsätter: "Tvånget att enligt riksbankens nyligen utfärdade tillämpningsföreskrifter placera pensionssparande i statsobligationer till subventionerad ränta för att därigenom minska det statliga budgetunderskottet kommer att medföra en avtrappning av fondbildningen i SPP som på sikt kan få allvarliga konsekvenser för värdesäkring av pensionerna."

Riksbankens som jag misstänker av finansministern inspirerade elefantinhopp i somras har redan verkat störande på statens upplåning. Täckningen på det obligationslån på 11 % som då lades ut har ännu, mer än fyra månader senare, inte kunnat avslutas. Det betyder att statens upplåning på den inhemska marknaden under snart ett halvt år har fått täckas kortfristigt. Även om man nu med utnyttjande av tvångsmedel kommer att kunna placera ut kanske 25 miljarder före årets slut, måste denna anhopning i tiden under lång tid framöver komma att utgöra ett problem.

Mot slutet av finansministerns svar skyntar som ett motiv att realräntan numera är god även på prioriterade placeringar. Detta resonemang vittnar om en minst sagt bristande respekt för ingångna avtal. Det var aldrig tal om att bevilja försäkringsbolagen och bakom dem försäkringsspararna och pensionärerna några favörer under den tid realräntan var negativ – då måste man också godta att pendeln kan svänga åt andra hållet.

Finansministerns hänvisning till den höga realräntan väcker också frågan varför man inte accepterade försäkringsbolagens erbjudande för något år sedan om ett stort statslån till 3,5 % real avkastning. Om målen på 4 resp. 3 % verkligen hade motsvarats av realism, hade man ju kommit ned i en faktisk kostnad för staten motsvarande 7–8 % för denna upplåning, i stället för nuvarande tvåsiffriga tal.

Vi vet av erfarenhet att ränteläget utvecklas med viss eftersläpning jämfört med inflationen. Under perioder med stigande inflationstakt blir realräntan ofta negativ, men när prisstegringarna sedan avtar, dröjer sig räntan kvar på sin höga nivå. Det är en utveckling som flera av de västliga industriländer vilka till skillnad mot oss markant har lyckats nedbringa sin inflationstakt har råkat ut för.

Enligt min mening finns det starka skäl för att i den situation som vi nu befinner oss i ompröva formerna för statens upplåning och dra den ofrånkomliga slutsatsen att denna måste tillåtas ske på marknadsmässiga villkor.

Detta är en uppfattning som flera insiktsfulla bedömare hyser. Mest anmärkningsvärt är väl att så är fallet beträffande de två personer som närmast har ansvaret för penningpolitiken och statsskuldpolitiken i landet.

Riksgäldsdirektör Lars Kalderén anmälde vid riksgäldsfullmäktiges behandling av det aktuella ärendet avvikande mening mot fullmäktiges

Måndagen den
12 november 1984

Om regeringens åtgärder för att minska budgetunderskottet

tillstyrkan av den ändrade placeringsplikten och anförde därvid:

De förändringar i statens upplåningspolitik och den avreglering av kreditmarknaden som skett under senare år medför emellertid enligt fullmäktiges mening att systemet med prioriterade obligationer svårligen kan vidmakthållas på hittillsvarande sätt. Riksgäldskontoret ger i dag ut obligationer med lång löptid till marknadsmässig ränta. Det blir dock på sikt alltmer problematiskt att behålla ytterligare en form av obligationer med administrativt fastställd ränta, speciellt om denna skall påtagligt understiga marknadsräntan, åtminstone periodvis. Detta måste avsevärt komplicera marknads funktionssätt.

Även riksbankschefen Dennis, som naturligtvis i övrigt har fått försvara det inträffade, lät i en tidningsartikel sin principiella uppfattning skymta fram:

Kritik kan förvisso riktas mot ett system med placeringsplikt, och jag har tidigare vid flera tillfällen gjort det. Den enligt min mening starkaste invändningen mot placeringsplikten är att den i lägen då den prioriterade räntan understiger marknadsräntan döljer de verkliga kostnaderna för statens budgetunderskott, bostadsbyggandet och jordbrukets finansiering. Snedvridningar av känt slag uppkommer.

Herr talman! Till detta kan endast fogas att vi moderater i en partimotion vid årets början har framfört ett krav på att ytterligare emissioner av statsobligationer till konstlat låg ränta ej borde genomföras.

Finansministern avvisar i sitt svar min beskrivning av placeringspliktens verkningar som en smygbeskattning av försäkringssparare och pensionärer. Långt ifrån att vara orimlig är emellertid, mot denna angivna bakgrund, denna tolkning den enda som är förankrad i verkligheten. Denna hantering har visserligen pågått länge, men det är inget försvar. Kontrasten mot statens marknadsmässiga upplåning och framför allt den avsevärt förstörade ränteskillnaden gentemot den allmänna räntenivån får orättvisan att framstå tydligare än någonsin.

Mina följdfrågor till finansministern blir dessa:

När tänker finansministern sluta att skjuta över kostnaderna för misskötseln av statens finanser på andra, i detta fall människor som försöker göra rätt för sig genom att spara för sin ålderdom? Eller överväger finansministern att gå andra vägen och t. ex. anlita den metod som framskyttade i riksbankschefens förut citerade artikel, att konfiskera realräntor över en viss nivå?

Anf. 15 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Lars Tobisson har i sina olika inlägg under denna debatt frossat i beskrivningar av mitt sinnestillstånd – jag handlar i desperation, jag störtar ut i panik osv. Låt mig försäkra Lars Tobisson att mitt sinnestillstånd är i utomordentlig jämvikt. Det kommer ännu mera i jämvikt när jag hör hur eländigt utrustad Lars Tobisson är med argument för den kampanj han nu har startat. Han drar sig inte ens för att från talarstolen komma med uppenbara osanningar i syfte att styrka en ganska dålig sak. Jag begriper inte försäkringsbolagens kampanj på denna punkt, och jag begriper ännu mindre

Om regeringens åtgärder för att minska budgetunderskottet

varför en ledamot av riksdagen måste dra i härnad för dessa intressen.

Först och främst hävdar Lars Tobisson, för att kunna skapa detta intryck av utsvältning av de stackars försäkringsspararna, att skillnaden mellan marknadsräntan och räntan på prioriterade obligationer skulle vara 3 %. Jag vet inte om detta beror på okunnighet eller om det är ett försök att medvetet ljuga. Tobisson borde veta, med den utsiktspunkt han har i riksgäldsfullmäktige, att denna differens på 3 % mellan marknadsräntan och den prioriterade räntan existerade några få veckor under sommaren. Sedan har marknadsräntan oavbrutet fallit, så i dag är gapet mellan räntan på de prioriterade obligationerna och marknadsräntan bara 1 %. Det är en så väsentlig skillnad att jag måste be Lars Tobisson förklara hur han kan stå här och säga att den är 3 %. Om det är så han instrueras att tala bör han tala allvar med dem som ger honom detta uppdrag.

Den nödvändiga effekten av den här regleringen, säger Tobisson, är att återbäringen till försäkringsspararna minskar. Han försöker beskriva de stackars försäkringsbolagen och deras sparare som snart färdiga att kläs i säck och aska. Men därvidlag har samordningen mellan den Tobissonska kampanjen och försäkringsbolagens marknadsföring slagit slint. Jag har här ett nummer av en tidskrift som heter Trygg Ekonomi. Det är från innevarande månad, alltså mycket färskt. Tidskriften utges av försäkringsbolaget Trygg-Hansa. Där finns en artikel på s. 30 med rubriken Sparandet som slår rekord.

”Nästa år ger de två stora försäkringsbolagen, Trygg-Hansa och Skandia, återbäringsräntor på försäkringssparandet på ca 16 procent. Det är historiska siffror: Aldrig har den ränta livförsäkringstagare fått på sitt sparande varit bättre.”

Jag undrar: Hur kan Lars Tobisson stå här och säga att återbäringen nu minskar för försäkringstagarna?

Det ges också en förklaring i den här artikeln. Man skriver så här:

”Varför har det då gått så bra för bolagen?

Framför allt beror det på en lyckosam och skicklig kapitalförvaltning. God hjälp har man haft av situationen på den sk penning- och kapitalmarknaden, där bl a bankers, AP-fonders och försäkringsbolags pengar placeras i olika värdepapper. Räntenivån här har varit hög – 12–13 procent på t. ex. statens korta lånebevis, sk statsskuldväxlar.”

Men man lägger till följande:

”Under de senaste tre åren har dessutom den rätt ovanliga situationen inträtt att 'obligationsräntan' varit hög *sumtidigt* som det varit lönsamt att ha aktier.”

Jan Martinsson, som har skrivit den här texten, slår helt sönder den kampanj som försäkringsbolagen har fört under de senaste månaderna.

Herr talman! Det är en utomordentligt god avkastning på sparande i Sverige i dag, både beroende på ett högt ränteläge och en fallande prisstegringstakt. Att vi för att klara penningpolitiken behåller den enda lilla rest av regleringar som vi anser nödvändig för att få penningpolitiken att fungera tycker jag inte skall behöva tas till intäkt för någonting annat än att sparandet i Sverige nu belönas väl för första gången på många år.

Måndagen den
12 november 1984

Om regeringens åtgärder för att minska budgetunderskottet

Anf. 16 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Finansministern sade att han var vid god sinnesjämvikt. Sedan satte han i gång att anklaga mig för att ha startat en kampanj. Jag förstår inte hur han kan uttrycka sig på det viset. Det framgår också av vad han själv sade att det i detta avseende har framförts kritik sedan länge utanför riksdagen. De som står bakom den kritiken är AP-fonden, där Feldts egen partikamrat Krister Wickman är chef. Det är också SPP, med dess breda sammansättning av styrelsen, där företrädare för alla de fackliga organisationerna ingår.

Nu säger Kjell-Olof Feldt att han tycker att de som har gett mig uppdraget att ta upp den här frågan har begått ett misstag. Jag kan försäkra Kjell-Olof Feldt att jag har ingenting ihop med vare sig AP-fonden, SPP eller något försäkringsbolag. Detta är en interpellation som jag har framställt med anledning av de ekonomisk-politiska konsekvenserna. Att den uppfattning som jag givit uttryck åt är någonting som inte är nyligen påkommet framgår om inte annat av vad jag påpekade i min inledning, nämligen att vi moderater redan i januari krävde att systemet med prioriterade obligationer till konstlad låg ränta inte skulle fortsätta. Det var långt innan den aktuella striden tog fart.

Sedan sade Kjell-Olof Feldt att jag för med osanning när jag hävdade att skillnaden i ränta var 2–3 %. Noga räknat var skillnaden vid det tillfälle då beslutet togs – det måste vara detta som är vägledande och inte vad som kan ha hänt därefter – jämfört med riksobligationer, som också är en av staten tillhandahållen säker obligation, 3,2 procentenheter. Att det sedan har varit en utveckling som minskar det här gapet är en helt annan sak. Emissionen beslöts i början av juli, och då var skillnaden så stor. Det visar vilka intentioner man har på detta område. Med en avsiktligt låg ränta smygbeskattar man pensionärer och försäkringstagare.

Kjell-Olof Feldt försvarar sig med att återbäringen är hög. Det är alldeles självklart att den är hög i dagens situation. Det hindrar inte att de åtgärder som har drivits igenom minskar storleken på återbäringen och rubbar förutsättningarna för de försäkringsavtal som föreligger. Man frågar sig, mot bakgrund av Kjell-Olof Feldts bekymmer för att försäkrings sparare och pensionärer äntligen får en positiv avkastning på sina medel, varför han inte åtminstone antog den offert som försäkringsbolagen vände sig till statsmakterna med och där de erbjöd att realräntan skulle begränsas till 3,5 %. Jag tycker att det hade varit ett utmärkt sätt att se till att räntenivån följde med inflationstakten nedåt – om det nu blir så att finansministern lyckas begränsa prisstegringarna.

Herr talman! I sitt första inlägg efter interpellationssvaret ironiserade finansministern över "herr Tobissons nymornade omsorg om pensionärerna". Jag vill därför nämna att detta inte är första gången som jag här i kammaren kritiserar socialdemokraterna för att försöka smyga igenom försämringar för denna grupp. Jag har i gott minne en frågedebatt med socialminister Sten Andersson, där han förgäves försökte förklara att socialdemokraterna hade hållit sitt vallöfte om värdesäkring av pensionerna.

trots att pensionärerna inte skulle få kompensation för de prishöjningar som föranleddes av den stora devalveringen.

Nu gör finansministern ett nytt försök att i det fördolda genomföra försämringar för pensionärerna. AP-fonden har i sitt remissyttrande beräknat intäktsbortfallet till följd av ett års placeringar i prioriterade obligationer till drygt 3 miljarder kronor under en femårsperiod. Det motsvarar ett nuvärde av 1,8 miljarder kronor. De tre fondstyrelserna – med deras breda sammansättning – drar enhälligt slutsatsen att denna beräkning kan sägas ange omfattningen av statens extra beskattning av fondkapitalet, eftersom placeringspliktens effekt är att minska AP-fondens intäkter och sänka statens utgifter. Här kommer återigen samma uttryck som har återfunnits i flera av de av mig tidigare citerade inläggen i denna debatt, från Svenska industri-tjänstemannaförbundet, från chefen för SPP m. fl.

Chefen för SPP har gjort en motsvarande uträkning för de avtalade pensionssystemens del. Han kommer i en försiktig kalkyl fram till att dessa berövas ungefär 1 miljard kronor om året. Hans slutsats är att ett sådant system – som blir en extra pålaga för försäkringstagarna – innebär en beskattning, utan att dock beskattningen är i vederbörlig ordning beslutad eller ens framtagen i ljuset och nämnd vid sitt rätta namn.

Anf. 17 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Låt mig bara konstatera en sak. Lars Tobisson hävdar att det förhållandet att försäkringsbolagen måste köpa en viss mängd prioriterade statsobligationer och bostadsobligationer skulle rubba förutsättningarna för ingångna försäkringsavtal. Det skulle vidare minska återbäringen, och det sägs dessutom ske i lönnedom.

Vad som händer är att försäkringsbolagen lever vidare i en situation när det gäller köp av prioriterade obligationer som de har haft sedan 1980. I så fall var det den borgerliga regeringen som rubbade förutsättningarna för försäkringsavtalen genom att införa denna reglering. Den har funnits i fyra år. Det som har hänt är att försäkringsbolagen på övriga placeringar och på prioriterade obligationer har en bättre realavkastning än – skulle jag vilja påstå – vad de någonsin har haft. Det är därför man i deras egen tidskrift stolt kan utropa att det är rekordåterbäring till försäkringsspararna, med de högsta räntorna någonsin.

Lägg ned den här kampanjen, Lars Tobisson! Vi har båda viktigare saker att syssla med.

Anf. 18 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Finansministern beskriver effekterna för de drabbade instituten som obetydliga och som sådant som vi kunde glömma bort i detta sammanhang. Det är klart att för AP-fondens del påverkar det inte pensionernas storlek. Där blir effekten att man får höja ATP-avgiften för att täcka upp det inkomstbortfall som den här konstlat låga räntenivån på de prioriterade obligationerna medför. Detta drabbar löntagare och arbetsgivare den vägen.

Nr 25

Måndagen den
12 november 1984

Om regeringens åtgärder för att minska budgetunderskottet

Om regeringens åtgärder för att minska budgetunderskottet

När det gäller försäkringsbolagen, och dit räknar jag också SPP och de frivilliga sparsystemen, blir det oundvikligen så att man begränsar avkastningen på det kapital som hopsparats i deras fonder, och därmed begränsas också möjligheterna för dessa försäkringsinstitut att betala ut pensioner och ett skydd för penningvärdesförändringen till pensionärer och försäkringstagare. Jag upprepar än en gång att medan man nu säger att det där väl inte är så farligt när realräntan ändå är hög, fördes aldrig motsatt resonemang på den tiden realräntan var negativ.

Finansministern tog något av ett skamgrepp när han sade att det var de borgerliga regeringarna som införde placeringsplikten. Det hör till saken att den vilar på en lagstiftning som infördes 1974 och utifrån vilken man regelbundet varje år gjorde s. k. överenskommelser med försäkringsbolag och andra vilka man förväntade sig skulle placera i prioriterade obligationer. År 1980 vägrade försäkringsbolagen att vara med på detta av de skäl jag har angett. Försäkringsbolagen menade att de kan anklagas för att missköta försäkringsspararnas insatta medel om de inte eftersträvar bästa möjliga avkastning på pengarna. Då infördes placeringsplikten med stöd av den socialdemokratiskt genomförda beredskapslagen. Man har från försäkringsbolagens sida sagt att det i och för sig var skönt att så skedde, eftersom det ger klarare besked om hur ansvarsfördelningen är. Men vi har från vår ståndpunkt hela tiden sagt att det är olyckligt att ha denna reglering. Det har också bekräftats genom att Gösta Bohman som en av sina första åtgärder som ekonomiminister inledde arbetet på att avreglera kreditmarknaden genom att tillsätta den kreditpolitiska utredningen.

Finansministern avslutade sitt anförande med att säga att jag borde lägga ner den här kampanjen för att jag hade viktigare saker att syssla med. Då kan jag försäkra finansministern att det kommer jag inte att göra. Vi kommer från moderat sida att fortsätta att driva kraven att kreditmarknaden avregleras och att man inte försöker dölja de verkliga kostnaderna för statens stora underskott och den upplåning som därav följer genom att fifflla med räntesatser. Vi kommer i vårt ställningstagande till den proposition som nu har förelagts riksdagen om placeringsplikten att yrka avslag på denna och upprepa vårt krav på ett slut på användandet av systemet med prioriterade obligationer till en ränta under marknadsnivå. Om inte det hjälper upprepar vi kravet under den allmänna motionstiden i vår, och vi kommer också att se till att utvecklingen går i den riktningen efter valet nästa höst.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1984/85:53 till försvarsutskottet

1984/85:85 bil. 2 till socialförsäkringsutskottet

i övrigt till bostadsutskottet

4 § Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1984/85:6
Skatteutskottets betänkande 1984/85:8
Utbildningsutskottets betänkande 1984/85:1

Nr 25

Måndagen den
12 november 1984

---

5 § På förslag av talmannen beslöt kammaren kl. 14.09 att ajournera sina förhandlingar till kl. 17.00, då tiden utgick för avgivande av motioner med anledning av proposition 1984/85:45 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m.

6 § Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

7 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1984/85:80 Beskattningen vid anställdas förvärv av aktier i vissa fall, m.m.

8 § Anmäldes

Motionerna

1984/85:105 av *Ove Eriksson*

1984/85:106 av *Lars Hedfors m. fl.*

1984/85:107 av *Erik Olsson m. fl.*

1984/85:108 av *Arne Nygren m. fl.*

1984/85:109 av *Yvonne Sandberg-Fries m. fl.*

1984/85:110 av *Bengt-Ola Rytting*

1984/85:111 av *Rune Ångström*

1984/85:112 av *Thorbjörn Fälldin m. fl.*

1984/85:113 av *Thorbjörn Fälldin m. fl.*

1984/85:114 av *Thorbjörn Fälldin m. fl.*

1984/85:115 av *Birger Rosqvist*

1984/85:116 av *Börje Hörnlund m. fl.*

1984/85:117 av *Bengt Westerberg m. fl.*

1984/85:118 av *Bengt Westerberg m. fl.*

1984/85:119 av *Bengt Westerberg m. fl.*

1984/85:120 av *Sven Henricsson m. fl.*

1984/85:121 av *Lena Öhrsvik m. fl.*

1984/85:122 av *Rune Jonsson och Barbro Nilsson i Örnsköldsvik*

1984/85:123 av *Elis Andersson m. fl.*

1984/85:124 av *Lars Werner m. fl.*

1984/85:125 av *Ulf Adelsohn m. fl.*

1984/85:126 av *Ulf Adelsohn m. fl.*

1984/85:127 av *Alf Wennerfors m. fl.*

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (prop. 1984/85:45)

Motionerna hänvisades omedelbart till utskott enligt följande:

1984/85:105 yrkande 1 till skatteutskottet

yrkande 2 till arbetsmarknadsutskottet

Nr 25

Måndagen den
12 november 1984

*Meddelande om
frågor*

1984/85:106 till arbetsmarknadsutskottet
1984/85:107 och 108 till skatteutskottet
1984/85:109 och 110 till arbetsmarknadsutskottet
1984/85:111 till skatteutskottet
1984/85:112 till finansutskottet
1984/85:113 till skatteutskottet
1984/85:114 till arbetsmarknadsutskottet
1984/85:115 och 116 till skatteutskottet
1984/85:117 till finansutskottet
1984/85:118 till skatteutskottet
1984/85:119 till arbetsmarknadsutskottet
1984/85:120 till skatteutskottet
1984/85:121 till arbetsmarknadsutskottet
1984/85:122 och 123 till skatteutskottet
1984/85:124 yrkandena 1 och 8 till finansutskottet
yrkandena 2–7 till skatteutskottet
yrkandena 9–11 till arbetsmarknadsutskottet
1984/85:125 till finansutskottet
1984/85:126 till skatteutskottet
1984/85:127 till arbetsmarknadsutskottet

9 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 9 november

1984/85:186 av *Margareta Winberg* (s) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om den gynekologiska läkarvården:

Med anledning av den senaste tidens pressdebatt och därmed följande oro bland kvinnor i landet angående möjligheterna att få tillgång till gynekologisk behandling vill jag ställa följande frågor:

1. Anser statsrådet att framtidens allmänläkare i primärvården kommer att kunna bjuda en bättre kompetens än i dag vad gäller gynekologisk behandling?
2. Vilken roll anser statsrådet att specialiteten gynekologi skall spela i framtiden?

den 12 november

1984/85:187 av *Hugo Bergdahl* (fp) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om innehållet i landstingens dataregister:

Landstinget i Västmanland har låtit utarbeta förslag om upprättande av dataregister över öppenvårdens samtliga psykiatripatienters sociala och psykiska

situation. Målsättningen är att få underlag för planeringen av den framtida psykvården och att använda uppgifterna i samband med skilda forskningsprojekt. I registret skall bl. a. finnas personliga uppgifter om t. ex. arbetsituationen, föräldrarnas nationalitet och eventuella självmordsförsök.

Jag vill mot denna bakgrund fråga sjukvårdsministern följande:

Vill statsrådet medverka till att personliga uppgifter om patienters sociala och psykiska situation inte tas med i dataregister hos landstingen?

10 § Kammaren åtskildes kl. 17.01.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 25

Måndagen den
12 november 1984

---

*Meddelande om
frågor*